

O revizijama Šarićevih biblijskih prijevoda s analizom postupka revizije prijevoda Judine poslanice

RUBEN KNEŽEVIĆ

Biblijsko društvo pri MCŽ, Rijeka
ruben.knezevic@ri.htnet.hr

UDK 22:227.9
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 15. 3. 2007.
Prihvaćeno 27. 3. 2007.

Sažetak *U ovom se radu analiziraju revizije Šarićeva prijevoda Svetoga pisma, a povodom izdanja najnovije takve revizije u izdanju Hrvatskoga biblijskog društva. Nakon uvodnog dijela u prvom se poglavlju razmatraju Šarićevi protestantski dodiri, a u drugom se opisuju dosadašnje revizije svetopisamskih prijevoda u hrvatskoj biblijsko-prevodilačkoj baštini. U trećem poglavlju predočene su s povijesnog i prevodilačko-metodološkog aspekta sve revizije Šarićeva prijevoda: od madridske revizije Luke Brajnovića (1959/60), salcburške revizije nakladnika "Caritas Croata" (1966-1969) i revizije Đure Martinjaka (1988), sve do najnovije revizije u organizaciji Hrvatskoga biblijskog društva (2006). U četvrtom se poglavlju, na predlošku teksta Judine poslanice, raščlanjuju i uspoređuju konkretni revizorski zahvati u svim spomenutim revizijama Šarićeva prijevoda u odnosu na njegovo izvorno izdanje (1942). Izvorni Šarićev prijevod i tekstovi pojedinih revizija postavljeni su u paralelne stupce, zajedno s grčkim kritičkim novozavjetnim tekstom, a autor donosi svoje komentare ispod svakoga retka. U petom poglavlju zaključno se utvrđuje kako revizija Hrvatskoga biblijskog društva, unatoč nekim nedostacima, doista ima karakter "1. popravljeno izdanje", jer su sve dosadašnje revizije uglavnom obavljale prepravke u manjem opsegu.*

Uvod

U siječnju ove godine (2007) objavljeno je u sunakladništvu Hrvatskoga biblijskog društva, Vrhbosanske nadbiskupije i Glasa Koncila¹ "1. popravljeno izdanje"

---

¹ *Biblija. Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, Preveo Ivan Ev. Šarić, 1. popravljeno izdanje*, Zagreb, Hrvatsko biblijsko društvo - Glas koncila, Sarajevo, Vrhbosanska nadbiskupija, 2006. Prema CIP zapisima u bibliotečnom CROLIST on-line katalogu, <www.crolist.hr, 28.02.07.>, evidentirani su CIP zapisi u kojima kao sunakladnici stoje i HKD Sv. Jeronima, splitski Verbum te mostarska Naša ognjišta i zagrebačka Teovizija.

prijevoda Svetoga pisma, koje je 1941-1942. priredio sarajevski nadbiskup Ivan Evanđelist Šarić.² Reviziju Šarićeva prijevoda, koja je trebala uključivati usklađivanje s najnovijim kritičkim izdanjima hebrejskoga i grčkoga biblijskog teksta, kao i prilagodbu prijevoda s hrvatskim standardnim jezikom i pravopisom, obavili su bibličari Karlo Višaticki (Stari zavjet, izuzev Psalama i deuterokanonskih knjiga), Božo Odobašić (Psalmi) i Mato Zovkić (starozavjetne deuterokanonske knjige i Novi zavjet), te jezičar Marko Alerić. Narečeni bibličari otprije su se već bavili proučavanjem Šarićeva prevodilačkog rada, objavivši zapažene radove o toj tematici.³ O Šarićevu jeziku i stilu pisalo se opširnije u onodobnom tisku prigodom objave njegova prvog izdanja,⁴ a u novije vrijeme objavljen je svega jedan, premda u javnosti nedovoljno poznat rad.⁵

1. Šarićevo Sveto pismo i protestantski dodiri

Pojavak ovoga popravljenog izdanja po mnogo je čemu specifičan: ponajprije, u jeku rada na pripremi novoga prijevoda Biblije pri Hrvatskome biblijskom druš-

² *Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta. Iz izvornoga teksta preveo i bilješke priredio Dr. Ivan Evanđelist Šarić*, Sarajevo, Akademija Regina Apostolorum, 1941-1942. (Sv. I - Stari Zavjet. Povijesne knjige, 1941; Sv. II - Stari Zavjet. Poučne i proročke knjige, 1942; Sv. III - Novi Zavjet, 1942. (stvarno izašlo 1943)).

³ B. ODOBAŠIĆ, "Neiscrpno bogatstvo Biblije. Uz 50. obljetnicu Šarićeva prijevoda Svetoga Pisma Staroga i Novoga zavjeta", *Napredak, Hrvatski narodni kalendar za 1993*, Sarajevo, 1992, str. 139-159; K. VIŠATICKI, "Mk 1, 1-45 u prijevodima dvojice sarajevskih nadbiskupa", *Bogoslovska smotra*, Zagreb, god. 73 (2003), br. 1, str. 1-14; IBID, "Neki Pavlovi soteriološki pojmovi u Šarićevom prijevodu Novog zavjeta", *Obnovljeni život*, Zagreb, god. 58 (2003), br. 2, str. 167-187; IBID, "Predložak Šarićeva prijevoda Svetoga pisma", *Crkva u svijetu*, Split, god. 41 (2006), br. 3, str. 275-300; M. ZOVKIĆ, "Sarajevsko i madridsko izdanje Šarićeva prijevoda Svetog pisma", *Hrvatska Misao. Časopis za umjetnost i kulturu*. Sarajevo, god III (1999), br. 10, str. 67-81; IBID, "Nastanak i tri izdanja Šarićeva prijevoda Svetoga pisma [Kompjutorski ispis, 18 str. *Neobjavljeno predavanje* održano 19. 1. 2002. u Sarajevu na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji u sklopu Studijskoga dana o nadbiskupu Dr. Ivanu Šariću]", Sarajevo, 2002. Autor zahvaljuje mons. dr. Mati Zovkiću na suglasnosti za citiranje iz toga neobjavljenog rada. Prema informaciji M. Zovkića (e-mail autoru od 19. 2. 2007), rad će biti objavljen pod nazivom: "Nastanak i tri izdanja Šarićeva prijevoda Svetoga pisma", u: P. JURIŠIĆ (prir): *Ivan Šarić vrhbosanski nadbiskup. Zbornik radova znanstvenoga skupa o dr. Ivanu Šariću održanog 19. siječnja 2002. u Sarajevu*, Sarajevo, Vrhbosanska katolička teologija, 2006, str. 243-269; Usp. i: B. VRBIĆ, "Razgovor s mons. dr. Matom Zovkićem u prigodi izlaska popravljenog izdanja prijevoda Biblije Ivana Evangeliste Šarića", *Katolički tjednik*. Sarajevo, god. 3 (2007), br. 7, 27. 2. 2007. Uvid putem: <http://www.katolicki-tjednik.com/vijest.asp?n_UID=660#, 01.03.07.>

⁴ Detaljnije u: M. ZOVKIĆ, "Nastanak i tri izdanja...", str. 1,8; B. ODOBAŠIĆ, "Neiscrpno bogatstvo...", str. 150-157.

⁵ ĐURĐICA GARVANOVIĆ, *Komparativna stilistička analiza suvremenih biblijskih prijevoda na hrvatski ili srpski jezik*, Magistarski rad na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 1987. U radu su uspoređena i valorizirana prevodilačka rješenja u Daničić-Karadžićevoj, Šarićevoj i Zagrebačkoj Bibliji.

tvu⁶ pojavljuje se revizija jednoga biblijskog prijevoda, izvorno priređenog prije skoro sedamdeset godina – i to izdanja koje zbog raznoraznih političkih i crkvenih okolnosti nikada nije imalo prigode doživjeti svoju pravu recepciju u hrvatskoj javnosti. Potom, sâm je prevoditelj Šarić bio osebujna crkvena i politička ličnost, prisiljen izbjeći iz zemlje nakon komunističkog prevrata, a zbog svoje neskrivene simpatije prema endehazijskom režimu. Ta činjenica dala je i određenu političku boju njegovu prijevodu koji je stoga bio nepoželjan u komunističko vrijeme, ali i neki nedavno objavljeni napisi povodom izlaska iz tiska ovoga popravljenog izdanja nastoje ukazati na crkveno-političku neprimjerenost ovog nakladničkog pothvata.⁷

Nadalje, sâm se izdanje u impresumu izričito određuje kao “1. popravljeno izdanje”, premda je dosad objavljeno već nekoliko revizija Šarićeva prijevoda. I konačno, dio ovoga novog izdanja tiskan je bez deuterokanonskih knjiga i predgovora kardinala Puljića.⁸ Priređeno je u tom obliku poradi uspješnije promocije među protestantskim crkvenim krugovima, no svakako treba imati u vidu i neizravnu Šarićevu protestantsku boju. Ovaj svojevrzni “protestantizam” Šarićevih izdanja treba pobliže razmotriti.

1. Premda su pri pripremi prijevoda, a prema mišljenju recenzenata Janka Oberškog⁹ i Franje Zagode,¹⁰ glavnim uzorom Šariću bili njemački prevoditelji, Eugen Henne za Stari zavjet i Konstantin Rösch za Novi zavjet, neosporan je i utjecaj Leandera van Essa kojega Šarić izrijeком navodi¹¹ u Predgovoru svome

⁶ O samome početku rada na prijevodu: IKA V – 45761/11/468 od 17. 11. 2001. Za recentne prikaze usp. B. LUJIĆ, “Čemu nam trebaju novi prijevodi Biblije?”, *Biblija danas*, Zagreb, god III(X) (2005), br. 3-2005, str. 13-15; IBID, “Jona - prorok ili antiprorok?”, *Zarez*, Zagreb, god. 2006, br. 186-187 (7. 9. 2006), <<http://www.zarez.hr/186/tema1.htm>, 02.03.07.> i <<http://www.zarez.hr/186/tema2.htm>, 02.03.07. >; B. BECK, “Nova hrvatska Biblija”, *Nacional*, Zagreb, god. 2006, br. 555, 4. srpnja, 2006, str. 80-84.

⁷ I. LOVRENOVIĆ, “I ne prevedi nas u napast”, *Feral Tribune*, Split, god. XXIV, br. 1115 (02.02.20-07.), str. 30-31; MIRJANA DUGANDŽIJA, “Ustaška Biblija podijelila Crkvu”, *Globus*, Zagreb, br. 847 (02.03.07.), str. 54-56; Z. ZIMA, “Natrag u naftalin”, *Novi list*, Rijeka, god. LXI, broj 19.202 (04.03.07.), str. 9.

⁸ U toj verziji nakladnik je Hrvatsko biblijsko društvo, bez sunakladnika.

⁹ J. OBERŠKI, “Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta: Stari zavjet... [recenzija I. sveska]”, *Bogoslovska smotra*, Zagreb, god. XXX (1942), br. 4, str. 242-252; IBID, “Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta [recenzija II. sveska]”, *Bogoslovska smotra*, Zagreb, god. XXX (1943), br. 3-4, str. 152-160.

¹⁰ F. ZAGODA, “Dr. Ivan Evandelist Šarić, Novi Zavjet...”, *Bogoslovska smotra*, Zagreb, god. XXXII (1944), br. 1-4, str. 171-185.

¹¹ U Predgovoru svome I. svesku iz 1941. (str. 5), Šarić izričito navodi prezimena svojih prevodilačkih uzora, uglavnom njemačke autore i jednoga francuskog. Slijede puna imena: Alfons Heilmann, Augustin Crampon, Pius Parsch, Eugen Henne, Joseph Franz von Allioli, Augustin Arndt, Beda Grundl, Leander van Ess (Šarić i neki pišu: Esz). Konstantina Röscha ne navodi, što mu je svojedobno zamjereno od strane recenzenata (Zagoda), ali ga možda ipak pretpostavlja ukoliko uzima u obzir cjelinu Henne-Röschove Biblije, poznate kao Paderborner Bibel (*Die Heilige Schrift*

I. svesku. Johann Heinrich van Ess (1772-1847),¹² koji je uzeo ime Leander kad se 1790. pridružio benediktincima, djelovao je nakon izlaska iz reda kao katolički svećenik u Marburgu i kao profesor teologije na tamošnjem sveučilištu do 1822. Kasnije prelazi u Darmstadt, a boravi i u drugim mjestima. S bratom (Karl van Ess) objavljuje 1807. prijevod Novoga zavjeta. Taj prijevod tiska se u brojnim izdanjima, a uz potporu "protestantskoga" Britanskog i inozemnog biblijskog društva (British and Foreign Bible Society) čijim je suradnikom Ess bio još od 1812.¹³ Essov Novi zavjet smatraju najraširenijim njemačkim novozavjetnim prijevodom poslije onoga Lutherova. Ess također objavljuje od 1822. i prijevode Staroga zavjeta. Njegov prijevod Novoga zavjeta dolazi, međutim, 1827. na *Index librorum prohibitorum*.¹⁴ Taj detalj naglašava i J. Oberški u svojoj recenziji Šarićeva drugog sveska.¹⁵

2. Drugo neizravno protestantsko obilježje Šarićeva prijevoda jest znakovita prijemčivost njegova džepnoga Novog zavjeta u tadašnjoj jugoslavenskoj protestantskoj sredini, uglavnom među crkvama protestantske baštine. Misli se na Šarićeva novozavjetna izdanja, tiskana u Salzburgu u kasnim 1960-im godinama. Mato Zovkić pretpostavlja¹⁶ da je u pripremi tog izdanja aktivno sudjelovao protestantski biblijski urednik i nakladnik Borislav Arapović¹⁷ koji je, vodeći Biblijsko društvo u Stockholmu, bio posebno zadužen za tiskanje Biblija na jezicima naroda koji su živjeli u komunističkim državama, a u Švedskoj je 1977. izdao i

---

des Alten und Neuen Testamentes / Eugen Henne - Konstantin Rösch; provjereno izdanje iz 1938. u on-line katalogu UB Heidelberg, <<http://www.ub.uni-heidelberg.de/>, 10.02.07.>.

¹² Detaljnije u: F. W. BAUTZ, *Biographisch-Bibliographisches-Kirchenlexikon*, Band I (1990) Spalten 1544-1545, <http://www.bautz.de/bbkl/e/ess_1.shtml, 13.02.07.>

¹³ G. BROWNE, *The History of the British and Foreign Bible Society. Volume I*. London, BFBS, 1859, str. 348, 368-371. Browne ističe kako je Ess "printed and dispersed successive editions of his New Testament, and had the happiness to witness their increased circulation, against all attempts to obstruct or abridge it" (str. 348), te donosi brojčane pokazatelje o značajnoj distribuciji (str. 368-371); Usp. i: P. KUZMIČ. *Vuk-Daničićovo Sveto pismo i biblijska društva*. Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1983, str. 146, bilješka 107.

¹⁴ Index za 1949. dostupan je na web-adresi <<http://www.cvm.qc.ca/gconti/905/babel/Index%20-Librorum%20Prohibitorum-1948.htm>, 13.02.07.> Essov Novi zavjet nalazi se ondje, pod opisom: "Die heiligen Schriften des neuen Testaments übersezt und mit zugefügten Sach-Parallelstellen und mit grundtextlichen Abweichungen."

¹⁵ J. OBERŠKI, *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta [recenzija II. sveska]...*, str. 152.

¹⁶ M. ZOVKIĆ, *Sarajevsko i madridsko izdanje...*, str. 72, fusnota 19.

¹⁷ Borislav Arapović (rođ. 1935.), hrvatski književnik i znanstvenik. Diplomirao ekonomiju, a 1984. doktorirao na slavistici. Od 1965. boravi u Švedskoj. 1973. osnovao u Stockholmu Institut za prevođenje Biblije, usmjeren na tadašnje zemlje SSSR-a i Istočne Europe. 1999. izabran za inozemnog člana Ruske akademije znanosti. Pored brojnih književnih djela, povijesnih radova i prijevoda, objavio i zapaženu studiju s pretiskom hrvatskog prijevoda "Proroka" iz 1564. (*Proroczi. MDLXI-III. Prvotisak Proroka Staroga Zavjeta na hrvatskom jeziku. Studija i preslik*. Mostar, Sveučilište u Mostaru, 2002.).

Zagrebačku Bibliju u mekom uzevu.¹⁸ U prilog protestantskoj vezi s nakladom austrijskih izdanja ide i činjenica što se u predgovoru četvrtomu izdanju (Salzburg, 1966) navodi da je ono tiskano i “zauzimanjem Katoličko-Protestantskog Biblijskog društva za Austriju”.¹⁹

Branko Lovrec, međutim, napominje²⁰ da je salcburško izdanje djelomično financiralo Njemačko biblijsko društvo. Također, B. Lovrec predvodio je grupu od dvadesetak hrvatskih protestantskih kršćana, sudionika na zimskome kampu 1968. godine u Grossgmainu pored Salzburga, kada su protestantski misionari Brian Bounds i Bill Bathman, povezani sa “Slavic Gospel Association”, nabavili i podijelili sudionicima kampa salcburško Šarićevo izdanje Novoga zavjeta, a određena količina unijeta je i u tadašnju Jugoslaviju.

3. Šarićevo izdanje doživljava 1998. jednu potpuno nekatoličku obradu. George Đuro Martinjak (rođ. 1931), koji živi u Kanadi gdje kroz organizaciju Croatian/Bosnian Bible Outreach Ministry²¹ samostalno djeluje neovisno o bilo kojoj hrvatskoj protestantskoj crkvi, objavio je 1998. svoju “reviziju” Šarićeve Biblije i tiskao je bez deuterokanonskih knjiga.²²

Nakon reakcije sarajevskoga Nadbiskupskog ordinarijata (1999) glede kršenja autorskih prava, revidirano izdanje *Šarićeve Biblije* uglavnom je povučeno iz distribucije,²³ no nabave preko interneta još su i danas moguće, a Martinjakova

¹⁸ Örebro, Evangeliipress, 1977. Ispred deuterokanonskih knjiga unesena je napomena da se one ne nalaze u hebrejskim i protestantskim izdanjima Biblije.

¹⁹ Više o tome u kasnijem dijelu ovoga rada, “Izdanja u reviziji nakladnika ‘Caritas Croata’, Austrija”.

²⁰ E-mail B. Lovreca autoru od 14. 3. 2007. Dr. Branko Lovrec (rođ. 1932), dugogodišnji predsjednik Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj, a danas počasni predsjednik, voditelj je baptističke nakladničke kuće “Duhovna stvarnost”. Jedan je od prevoditelja Novoga zavjeta živim riječima - Knjige o Kristu, prvi put publicirane 1982.

²¹ Adresa sjedišta svojedobno je bila dostupna na njihovim službenim web-stranicama <<http://my-page.direct.ca/b/bibleman/Biblija.html>, 27.09.00.>: Croatian/Bosnian Bible Outreach Ministry Time Keepers, Suite PMB #486, 1706 Front St., Lynden, WA 98264, USA, bibleman@direct.ca, a danas se na internetu neizravno dolazi do adrese “27591-40th Ave., Langley, B. C. V4W 1V8 Canada” <<http://hyperarchive.lcs.mit.edu/HyperArchive/Abstracts/art/book/biblija-cr-1-pdf.hqx.txt>, 15.02.07.>.

²² *Biblija. Stari i Novi zavjet. Preveo Dr. Ivan Ev. Šarić. Revizija - ponovni pregled izmjene i dopune: George Đuro Martinjak.* Jezična lektura: Mr. Sci. Prof. Munib Ovčina. Izdaje: Croatian/Bosnian Bible Outreach Ministry. Tisak: Zrinski, Čakovec. [1998]. Prvo izdanje. Postoji i drugo izdanje, također bez jasne godine izdanja. Katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu navodi godinu “[1999]”.

²³ M. ZOVKIĆ, *Nastanak i tri izdanja...*, str. 14. O karakteristikama ovog izdanja, te o problemu autorskih prava i problema identifikacije nakladnika Zovkić opširno govori na str. 13-15. u odsjeku “Protestantizirano izdanje u Čakovcu god. 1998.” Ne ističe, međutim, činjenicu, poznatu doduše uglavnom u protestantskim krugovima, da iza toga izdanja ne stoji ni jedna protestantska crkva,

izdanja dostupna su također u on-line verzijama.²⁴

Martinjakov izbor Šarićeva prijevoda vjerojatno leži u činjenici što je autor smatrao da se radi o *public domain* vlasništvu, previđajući pritom odredbe zakonâ o autorskim pravima koje dopuštaju slobodne pretiske izdanja starijih od 50 godina, ali ne i redaktorske intervencije u tekst bez odobrenja stvarnih nositelja autorskih prava. Martinjak svakako nije bio upoznat ni s činjenicom postojanja revidirana Šarićeva madridskog izdanja. Ovo je razvidno iz negdašnjih zapisa na njegovim web-stranicama, gdje se eksplicitno nudila Šarićeva Biblija s opisom "Biblija: preveo Ivan Šarić Nadbiskup Vrhbosanski, Sarajevo 1942, revidirano god. 1998" te s adresama za kontakt u SAD-u, Kanadi i Republici Hrvatskoj,²⁵ a vidljivo je i u samom postupku njegove revizije, o čemu će kasnije više biti riječi.

2. Hrvatske revizije biblijskih prijevoda

U povijesti hrvatskoga biblijskog prevodilaštva preradbe postojećih biblijskih prijevoda nisu novost. Misli se ovdje na takve intervencije u autorski prevodilački rad koje nije poduzeo sam autor, već je to obavio urednik ili nakladnik obično poslije autorove smrti - ali i za vrijeme autorova života, uz njegovu suglasnost, ako se radilo o prilagodbi prijevoda na srodan jezik ili narječje.

Prva takva djelomična revizija nalazi se već u začetku izdavanja hrvatskoga biblijskog prvotiska, konačno objavljenog 1831. Matija Petar Katančić (1750-1825) dovršava svoj prijevod Svetoga pisma 1822. Nakon njegove smrti rukopis priprema za tisak suradnik mu Grgur Čevapović, vršeći manje intervencije u rukopisu. Kako i on 1830. umire, tisak naposljetku organizira Josip Matzek sa

---

već je ono djelo pojedinca iz iseljništva. Zovkić također kontekstualno pretpostavlja vezu između izdanja Novoga zavjeta na bosanskom jeziku (Zenica, Dom štampe, 2001-2005; prijevod Ruben Knežević, jezična lektura za bosanski jezik Senahid Halilović) s eventualnim budućim izdavanjem Biblije na bosanskom jeziku koja bi uključivala i Martinjakovu reviziju Šarićeva prijevoda Starog zavjeta. Kao autor "zeničkog" prijevoda Novog zavjeta mogu svakako ovom prigodom potvrditi da takva mogućnost nikada nije niti razmatrana, već se radi o slučajnoj sličnosti u nazivu nekih organizacija.

²⁴ Na web stranici Croatian/Bosnian Bible Outreach, <<http://www.bibletoyou.com/>>. U vrijeme pisanja ovoga rada (veljača/ožujak, 2007) narečeni web-portal još je uvijek aktivan. Na istom je portalu dostupno on-line izdanje revidirane Šarićeve Biblije, <<http://www.yu.com/izrada/>>, kao i mogućnosti nabave <<http://www.bibletoyou.com/orders.html>> i downloada u pdf verzijama, <<http://www.bibletoyou.com/download.html>>. 15.02.07.

²⁵ <<http://mypage.direct.ca/b/bibleman/Biblija.html>, 30.12.98; 27.09.00.> Snimci stranica u arhivi autora. Kao distributer Martinjakovih Biblija za Republiku Hrvatsku naveden je adventistički nakladnik Drago Obradović, do kojega je Martinjak došao preko nekih svojih poznanstava u Kanadi (e-mail D. Obradovića autoru od 20. 2. 2007).

suradnicima.²⁶

Druga, i vjerojatno dosad jedna od najpoznatijih i najrasprostranjenijih revizija nekog biblijskog prijevoda na našim prostorima jest ona koja se tiče Daničić-Karadžićeve srpske Biblije. Potpuno izdanje njihove Biblije objavljeno je 1868, a Britansko i inozemno biblijsko društvo, koje je bilo nakladnik i glavni distributer Daničić-Karadžićevih biblijskih izdanja, već od 1863. razmatra ideju posebnoga prijevoda za hrvatsko područje.²⁷ Projekt je djelomično ostvaren 1877. kada u redakciji Bogoslava Šuleka izlazi pohrvaćena verzija Novoga zavjeta i Psalama, a u cijelosti je realiziran 1895. kada Milan Rešetar kroatizira cjelokupnu Daničić-Karadžićevu Bibliju (tzv. Pregledano izdanje koje je do današnjih dana objavljeno u brojnim pretiscima). Budući da je na južnoslavenskom prostoru upravo tu Bibliju najviše širilo Britansko i inozemno biblijsko društvo, naišla je na izuzetnu prihvaćenost u protestantskim krugovima. Premda nije priređena izravno iz izvornika, ona je u ovdašnjim protestantskim crkvama usvojena čak i do razine bogoslužnog *textusa receptusa*. Iako nikad odobren od strane Katoličke i Pravoslavne crkve, prijevod je prihvaćan i među širim pukom, a kasniji biblijski prijevodi većinskih crkava dugo se nisu oslobodili njegova utjecaja.²⁸

U široj javnosti nedovoljno je poznata revizija koja leži u podlozi prvoga izdanja Rupčićeva Novog zavjeta, objelodanjenog 1961. Rukopis prijevoda priredio je Gracijan Raspudić, no prijevod nije mogao biti izdan pod njegovim imenom zbog tadašnjih političkih okolnosti.²⁹ Ljudevit Rupčić u drugom izdanju (1967) objavljuje drugu reviziju Raspudićeva prijevoda, koju su bibličari više skloni smatrati novim, isključivo Rupčićevim uratkom. To izdanje, koje uz određene promjene postaje 1968. i sastavnim dijelom Zagrebačke Biblije, doživljava još nekoliko kasnijih revizija, no isključivo od strane samoga Rupčića.³⁰

Posljednja značajnija revizija slične naravi dogodila se prigodom priređivanja Zagrebačke Biblije. Kao podloga korišteni su postojeći rukopisni i objavljeni prijevodi (Sović, Grubišić, Raspudić/Rupčić i dr.), koji su naknadno prošli teme-

²⁶ Usp. LORETANA FARKAŠ, "Prvi otisnuti prijevod Biblije u Hrvata", Jezikoslovlje, Osijek, god I (1998), br. 1, str. 20-34; IBID, *Jezik hrvatskoga biblijskog prvotiska*. Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera / Filozofski fakultet, 2006.

²⁷ Više o Vuk-Danićevoj Bibliji u: P. KUZMIČ, Op. cit.

²⁸ Usp. J. FUČAK, *Šest stoljeća hrvatskoga lekcionara u sklopu jedanaest stoljeća hrvatskoga glagoljaštva*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1975, str. 277 sqq.

²⁹ Usp. G. RASPUDIĆ, "Tri izdanja Novoga zavjeta", *Crkva u svijetu*, Split, 1969, Br. 3, str. 201-241; Br. 4, str. 280-322. Gracijan Raspudić (1911-1989), franjevac koji je uglavnom djelovao u inozemstvu, objavio je prijevod Novoga zavjeta pod svojim imenom tek 1987. (u nakladi zagrebačke Kršćanske sadašnjosti, sarajevske Teološke biblioteke i mostarskog Provincijalata hercegovačkih franjevaca).

³⁰ Za života prevoditelja objavljeno je šest izdanja, od kojih svako unosi određene promjene. Sedmo i daljnja izdanja identična su šestomu izdanju.

ljitu jezično-književnu te biblijsko-redatorsku i lektorsku obradu, potonju od strane Bonaventure Dude, Jerka Fućaka, Ante Kresine i drugih bibličara.³¹

Pri radu na Starome zavjetu dijelom je kao podloga korišten rukopis prijevoda Antona Sovića, koji Biskupska konferencija u Zagrebu 1940. nije prihvatila zbog neprikladna jezika. Upravo je odbijanje Sovićeva rukopisa bilo uzrokom izbora sarajevskog nadbiskupa Ivana Evanđelista Šarića kao novog prevoditelja, a koji je i službeno postavljen na ovaj zadatak zaključkom Poslovnog odbora katoličkog episkopata od 12. 6. 1940.³²

3. Revizije Šarićeva prijevoda Svetoga pisma

3.1. Revizija Luke Brajnovića

U arhivima nisu sačuvani precizni podaci o nakladi i distribuciji prvoga trosveščanoga Šarićeva prijevoda Svetoga pisma. Prema nekim dokumentima, pretpostavlja se da je prijevod tiskan u 10.000 primjeraka,³³ no nije više poznata prodana količina do 1945, kao ni eventualna preostala količina nakon te godine. 1945. godine, nakon komunističkog prevrata, konfiscirana je sva imovina nadbiskupa Šarića, uključujući njegovu biblioteku i pismohranu, a konfiscirana je i njegova nakladnička kuća "Regina apostolorum". Svećenici su ipak sačuvali nekoliko stotina neuvezanih primjeraka njegova prijevoda Svetog pisma, koji su vremenom poklanjani bogoslovima Vrhbosanske nadbiskupije. Već u 1960-im godinama primjerci Šarićeva prijevoda teško su se mogli nabaviti.³⁴ Sâm nadbiskup Šarić od 1948. je u izbjeglištvu u Madridu, gdje živi do svoje smrti 1960. godine. Njegova odluka da započne s pripremom popravljenog izdanja nije motivirana nedostatkom i potrebom plasmana Svetoga pisma u domovini (što je, zbog ondašnjega komunističkog režima i službene zabrane unosa knjiga koje bi bile tiskane izvan zemlje, bilo gotovo i nemogućom misijom), već se nastojalo prirediti izdanje za očuvanje vjerskoga i nacionalnog identiteta Hrvata u iseljeništvu.³⁵ Glavni suradnik nadbiskupu Šariću bio je pri tom poslu Luka Brajnović (1919-2001), hrvatski književnik emigrant i profesor novinarstva na Sveučilištu u Pamploni. Revidirano Šarićevo izdanje objavljeno je u jednom svesku 1959. godine,³⁶ s napomenom tiskare da je

³¹ Više o radu na Zagrebačkoj Bibliji, u: KATICA KNEZOVIĆ, "Zagrebačka Biblija (1968-1998) - I. dio. Nastanak Zagrebačke Biblije", *Obnovljeni život*, Zagreb, god 53 (1998), br. 2/1998, str. 107-130.

³² M. ZOVKIĆ, "Nastanak i tri izdanja...", str. 3.

³³ IBID, str. 9sqq.

³⁴ B. ODOBAŠIĆ, "Neiscrpno bogatstvo...", str. 152.

³⁵ M. ZOVKIĆ, "Nastanak i tri izdanja...", str. 10.

³⁶ *Sveto Pismo Staroga i Novoga zavjeta. Preveo Dr. Ivan Ev. Šarić, nadbiskup vrhbosanski. Drugo*

tisak dovršen 28. lipnja 1960.³⁷ Moguće je da to izdanje nije jednoliko uvezano.³⁸ Naime, u svome prvom izdanju iz 1941/1942. Šarić, ili njegov tiskar, dali su na vanjskim koricama napisati "Dr. Ivan Ev. Šarić, Sveto Pismo...", što je bio pomalo neprikladan običaj, iako je u ono vrijeme već zabilježen pri uvezu Zagodina Novog zavjeta.³⁹ M. Zovkić navodi, a K. Višaticki to preuzima u svome radu, kako je Šarić sličan postupak pokušao ponoviti i u madridskom izdanju 1960, ali da je na savjet Luke Brajnovića od toga odustao.⁴⁰ Izgleda dakle da postoje madridski primjerci bez imena prevoditelja na vanjskim koricama. Međutim, na primjerku Šarićeva popravljenog izdanja izdanog 1959. u jednom svesku, a koji se nalazi u vlasništvu autora,⁴¹ na vanjskim tvrdim smeđim koricama ipak stoji zlatotiskom, uokvireno kvadratnim rubom: "Dr. IVAN EV. ŠARIĆ / SVETO PISMO".

Šam nadbiskup Šarić navodi u Predgovoru kako ovo novo izdanje "...konačno ulazi u tisak, poslije tri godine borbe, rada i otklanjanja najtežih poteškoća".⁴² Predgovor je datiran 28. svibnja 1958. Urednik izdanja, Luka Brajnović, navodi međutim u "Pogovoru izdavača", datiranom "na blagdan Apostolskih Prvaka sv. Petra i Pavla, 1960.", kako je dovršio ovo djelo "nakon pune dvije godine neprestanoga rada..."⁴³ Proizlazi dakle da je ukupni rad na rukopisnoj i tehničkoj pripremi popravljenog prijevoda trajao gotovo pet godina. Brajnović u pogovoru također navodi kako mu je nadbiskup Šarić "ne samo povjerio rad na ovom izdanju, nego mi je ujedno velikodušno predao svoje autorsko pravo, te dao dopuštenu i

---

popravljenog izdanje. Madrid, Osvit, 1959. Ovom je izdanju prethodilo jedno dvosveščano izdanje, izdano iste godine u Madridu (M. ZOVKIĆ, "Sarajevsko i madridsko...", str. 67-68 ; K. VIŠATICKI, "Predložak...", str. 289). Primjerak toga izdanja doista postoji u splitskoj Sveučilišnoj knjižnici (R - 2224/1-2). Izdanje je uvezano u dva sveska, no format (20x13 cm) i numeracija stranica (Novi zavjet od stranice 1403) u potpunosti odgovaraju tehničkim karakteristikama madridskoga jednosveščanog izdanja.

³⁷ Godina u impresumu (1959) i stvarna godina izlaska (1960) može dovesti u dilemu kako se radi o dva izdanja. To mišljenje zastupa K. Višaticki ("Mk 1, 1-45 u prijevodima...", str. 3).

³⁸ Da su postojali različiti uvezi madridskoga izdanja saznaje se i iz jedne obavijesti o izlasku Svetoga pisma iz tiska, gdje se navodi da je cijena izdanja "10-15 dol (različit uvez)". *Hrvatska revija*, Buenos Aires, 9 (1959), str. 247.

³⁹ M. ZOVKIĆ, "Nastanak i tri izdanja...", str. 6.

⁴⁰ M. ZOVKIĆ, "Sarajevsko i madridsko...", str. 79; IBID. "Nastanak i tri izdanja...", str. 6; K. VIŠATICKI, "Predložak...", str. 289.

⁴¹ Ovo rariteno izdanje autor je uspio nabaviti u riječkom antikvarijatu "Ex libris" 2006. godine. Primjerak potječe iz biblioteke pok. mons. dr. Ivana Pavića (1898-1992), s nadnevkom nabave "1960". Vrlo je interesantna rukom dopisana bilješka I. Pavića na unutrašnjim koricama: "Sveta ZAVIST je kriva što hrvatski katolici nemaju (više) ni Šarićevu i drugu hrvatsku crkveno odobrenu Bibliju - čitavu Bibliju - sjećam se što mi je pripovijedao xy prije 45 godina... Dr. I. Pavić". Ovaj "xy" naznačen je rukopisom druge boje, sljedećom bilješkom: "Liv... /koji u Amer ₪1974/'".

⁴² Predgovor, str. 6.

⁴³ Pogovor izdavača, str. 1765.

potrebnu slobodu obzirom na prijevod, bilješke i opremu”.⁴⁴ Prema podacima iz osobnog razgovora Mate Zovkića s Lukom Brajnovićem, saznaje se da je Brajnović praktički obavio sav revizorski posao, jer je nadbiskup Šarić u to vrijeme bio već star i bolestan. Brajnoviću stoga treba pripisati sve prepravke, jednako one koje se tiču boljeg prericanja izvornika, kao i one koje su imale za cilj postići ljepši hrvatski izričaj (jer se Šariću svojedobno prigovarala zasićenost regionalizmima i turcizmima).⁴⁵ Oprema izdanja također je Brajnovićeva. Poslije predgovora, dodan je opširan “Opći uvod” u Sveto pismo (str. 7-19), pisan na temelju ondašnjeg poznavanja biblijskih znanosti i tadašnjega španjolskog izdanja Biblije. Umjesto dvostupčanoga prijeloma teksta u prvom izdanju, tekst je u madridskom izdanju jednostupčan, tiskan na finom biblijskom papiru, na ukupno 1780 stranica. Preuzeti su i donekle promijenjeni prijašnji Šarićevi uvodi u svetopisamske knjige kao i raspored naslova i podnaslova, a bilješke ispod teksta znatno su skraćene. Zovkić, naprimjer, primjećuje kako je Šarić u prvome izdanju spominjao Židove u prilično negativnu svjetlu, u skladu s tadašnjim aktualnim teološkim pristupom. Brajnović je pak bilješke reducirao, ublaživši time i Šarićevu prvotnu protužidovsku oštricu.⁴⁶

Novi zavjet iz Brajnovićeve Biblije ponovno je objavljen 2002. u Hrvatskoj u nakladi splitskog “Lausa” kao bibliofilsko izdanje. Svojim pismom od 11. ožujka 1991. L. Brajnović dao je svoje dopuštenje za objavu. U knjigu su uneseni predgovor i pogovor iz madridskoga izdanja, a dodana je i kraća urednička biografska bilješka o Luki Brajnoviću.⁴⁷

Osim revizije prijevoda cijele Šarićeve Biblije iz 1959/60. postojao je i raniji prepravljeni prijevod samo Novoga zavjeta, objavljen 1953. Primjerak ovog izdanja objavljen je u tvrdom uvezu, a tiskano je najprije u Madridu u nakladi “Croatia Academica Catholica”. Dotisak izdanja obavila je ista organizacija, ali sa sjedištem u Clevelandu. Prijelom je jednostupčani, bilješke su skraćene, a podnaslovi se nalaze i unutar teksta. Taj Novi zavjet prevoditelj je posvetio kardinalu Stepincu, a jedan primjerak poslan je na poklon Papi Piju XII, o čemu postoji dokumentacija. To je izdanje, međutim, ostalo nepoznato široj javnosti, a informacije su dostupne uglavnom iz literature.⁴⁸

⁴⁴ Pogovor izdavača, str. 1766.

⁴⁵ M. ZOVKIĆ, “Nastanak i tri izdanja...”, str. 10. Konkretno primjere navodi Oberški u svojoj recenziji Šarićeve prvog sveska (Op. cit, str. 246).

⁴⁶ M. ZOVKIĆ, “Sarajevsko i madridsko...”, str. 78. Navedeno je i nekoliko indikativnih primjera ovoga postupka.

⁴⁷ *Novi zavjet. Iz izvornoga teksta preveo i bilješke priredio Dr. Ivan Evanđelist Šarić nadbiskup vrhbosanski*. Split, Laus, 2002, 514 str, ilustr. Izdanje nosi Imprimatur nadbiskupa Šarića od 23. svibnja, 1958. Naklada je iznosila svega 80 primjeraka, samo za pretplatnike. Izdanje je za tisak priredio Ivan Mužić.

⁴⁸ Vn. [VINKO NIKOLIĆ], “Sveto pismo. Novi zavjet...”, *Hrvatska revija*, Buenos Aires, 4 (1954),

3.2. Izdanja u reviziji nakladnika "Caritas Croata", Salzburg, Austrija

Autoru su dosad poznata tri novozavjetna izdanja Šarićeva prijevoda objavljena kod toga nakladnika: jedno "četvrto" izdanje (1966),⁴⁹ te dva "peta" izdanja (1967. i 1969).

U impresumu četvrtog izdanja izričito stoji ime nakladnika "Caritas Croata" (odnosno, u predgovoru, "Hrvatski Caritas"),⁵⁰ dok 5. izdanje donosi u impresumu samo naziv tiskare,⁵¹ a izostaje i predgovor. U predgovoru četvrtom izdanju, datiranom na Božić 1965, navodi se da je nakon Zagodina izdanja, koje je kod istog nakladnika izašlo 1959. u 10.000 primjeraka i potpuno raspačano tijekom 1964. godine, sada tiskano ovo Šarićevo izdanje. Izašlo je ukupno u 30.000 primjeraka, i to u 15.000 primjeraka "zauzimanjem Katoličko-Protestantskog Biblijskog društva za Austriju", dok je drugih 15.000 primjeraka tiskano darom "austrijskih i njemačkih biskupa te Ostpriesterhilfe (organizacija P. Werenfrieda van Straatena za pomoć Crkvi iza Željeznog zastora)".⁵²

Oba izdanja nose dopuštenje (Imprimatur) Nadbiskupskog ordinarijata br. 2111 od 8. 11. 1965, jedino se u 4. izdanju navodi Nadbiskupski ordinarijat u Zagrebu, a u 5. izdanju onaj u Salzburgu. Podatak o Zagrebu očito je pogrešan.⁵³

---

str. 81-82. Priložena je i fotografija korica izdanja objavljenog u Madridu. Na vrhu korica stoji ime prevoditelja. O klivlenskom izdanju postoji i bilješka u rubrici "Knjige i časopisi" u Hrvatskoj reviji 3 (1953), str. 221. O Šarićevu Novom zavjetu iz 1953. usp. i: P. TIJAN. "Tradiciones biblicistas croatas con motivo de la edicion madrileña de la Sagrada Escritura en croata", *Studia Croatica*, Buenos Aires, vol 003-004, año 1961. <<http://209.85.135.104/search?q=cache:Fm8nfly98FsJ:www.studiacroatica.com/revistas/003/0030902.htm+%22croatia+academica+catholica%22&hl=hr&ct=clnk&cd=3&gl=hr>, 20.02.07.>. M. Zovkić također piše o Šarićevu Novom zavjetu ("Nastanak i tri izdanja...", str. 10-11), ali ne navodi klivlensko izdanje.

⁴⁹ Hrvatskom biblijskom društvu očito je bilo nepoznato ili nedostupno ovo četvrto izdanje, jer se u Proslavu popravljenoga Šarićeva Svetoga pisma (2006) navodi da je austrijsko izdanje objavljeno tek 1967. U katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu registrirano je 4. izdanje iz 1966. (signatura 422.123) i 5. izdanje iz 1969. (437.759).

⁵⁰ *Sveto Pismo Novoga zavjeta. Preveo Dr. Ivan Ev. Šarić, nadbiskup vrhbosanski. Četvrto izdanje.* Salzburg, 1966. Tisak: Oberndorfer Druckerei, Oberndorf bei Salzburg. Format 110x150. Str. 459 + 2 karte + 2 str. Sadržaja. Tekst u jednostupčanom prijelomu, podnaslovi na početku poglavlja i u tekstu, bilješke na kraju knjige. Plastificirani uvez. Na vanjskim koricama (autor dosad registrirao primjerke u bijeloj, crnoj, plavoj, svijetlosmeđoj i tamnocrvenoj boji) zlatotiskom stoji "NOVI ZAVJET" u desnom donjem uglu. Na sredini korica stoji logo koji predstavlja simbol križa što izvire iz goruće uljanice.

⁵¹ Uspoređeno 5. izdanje iz 1969. Tisak: Druckhaus Etzendorfer & Co., Salzburg. Primjerci 4. i 5. izdanja nalaze se u autorovoj biblioteci, kao i još jedno neimenovano salzburško izdanje, vjerojatno peto, koje je moguće identificirati jedino po imprimaturnom broju i navodu Salzburga. Nema oznake tiskare niti predgovora, a zbog pogreške pri uzevu u primjerku nedostaju stranice 385-416; tj. od 2 Pt 1,19 do Otk 14,3.

⁵² Predgovor četvrtom izdanju, str. 4.

⁵³ Mato Zovkić, koji je u rukama imao još jedno 5. izdanje ovoga Novog zavjeta izdano 1967, bezu-

U predgovoru se također kaže da je ovo Sveto pismo “nepromijenjeno izdanje naklade Osvit, koje je izašlo zaslugom g. Luke Brajnovića 1960. godine u Madridu, u Španjolskoj. Razlika je, što je g. Luka Brajnović bio izdao Stari i Novi Zavjet, a Hrvatski Caritas izdaje čitatvi [!] Novi Zavjet, uz neke manje jezične ispravke”. Nigdje se dalje ne navodi tko je poduzeo rad na ispravcima, ali je za pretpostaviti da je odgovorna osoba bio tadašnji ravnatelj Hrvatskog Caritasa u Austriji, Vilim Cecelja (1909-1989), za kojega u literaturi stoji da je “u više navrata tiskao Novi Zavjet”.⁵⁴

Numeriranje izdanja kao četvrtog i petog ima osnove, računa li se da je izdanje iz 1942. bilo prvo, potom iz 1953. drugo, a ono iz 1959/60. treće. Takvim numeriranjem neizravno se pretpostavlja da se Šarićeva madridska izdanja iz 1959. (dvosveščano i jednosveščano) računaju kao jedno izdanje,⁵⁵ a što vrijedi i za madridski i klivlenski Novi zavjet iz 1953.

3.3. Revizija Đure Martinjaka

Prije izdavanja revidirane Šarićeve Biblije Đuro Martinjak objavio je nekoliko biblijskih izdanja na hrvatskom jeziku,⁵⁶ a prethodno se također bavio digitalnim izdanjima biblijskih prijevoda, što i danas nastavlja besplatnom ponudom na svojim web-stranicama.⁵⁷ Prve verzije Martinjakovih tiskanih izdanja bile su vrlo upitne jezične i tehničke kvalitete, posebice se to odnosi na njegovo dvojezično Evanđelje po Ivanu, vjerojatno iz 1987, i dvojezični Novi zavjet s Psalmima i Izrekama iz 1993. Oba su ta prva izdanja nelektorirana. U hrvatskom prijevodu slijeđe tekst Rupčićeva prijevoda uz poneke intervencije s obzirom na engleski tekst i urednikovu prosudbu. Nije izričito navedeno koji se engleski prijevod upotre-

---

spešno je pri Duhovnom stolu u Zagrebu tražio podatak o tome tko je tražio dopuštenje za taj imprimatur (br. 2111 od 8. 11. 1965). Iz dotiska 5. izdanja iz 1969. godine, očito je da se imprimaturni broj odnosi na Nadbiskupski ordinarijat u Salzburgu, te ondje treba detaljnije provjeriti podatak. Usp. M. ZOVKIĆ, “Nastanak i tri izdanja...”, str. 12, fusnota 53.

⁵⁴ A. VUJIĆ [ur.], *Hrvatski leksikon. Sv. I. A-K*. Zagreb, Naklada Leksikon, 1996, str. 184. Podatak ponovljen i u zagrebačkom *Vjesniku* od 29. 5. 2003, str. 13. Povodom 15. obljetnice Ceceljine smrti, objavljen je poduži nekrolog u *Glasi koncila* od 4. 7. 2004. U digitalnom izdanju dostupno na <http://www.glas-koncila.hr/rubrike_izdvojeno.html?news_ID=1392, 17.02.07.>

⁵⁵ Usp. bilješku 36. u ovome radu.

⁵⁶ *Bilingual English-Croatian Gospel According to St. John / Dvojezično Hrvatsko-Englesko Evanđelje po Sv. Ivanu. Revised by / Preuređeno po George Martinjak*. Vancouver, Alpha and Omega, [1987]; *Bilingual English-Croatian New Testament. Psalms and Proverbs / Dvojezičan Englesko-Hrvatski Novi Zavjet. Psalmi i Mudre izreke. George Martinjak*, Surrey, B. C. Canada, 1993; *Dvojezični Englesko-Hrvatski Novi zavjet / Bilingual English-Croatian New Testament*. Biblijska lektura: Đuro Martinjak. Jezična lektura: Nives Opačić. Edit. Litt. Biblique, 1995.

⁵⁷ Ponuda na njegovim web-stranicama uključuje i pdf izdanja koja nisu objavljena u papirnatom obliku. Postoji tako, naprimjer, “Biblija ili Sveto Pismo ... Englesko-bosansko dvojezično paralelno

bljava, ali se provjerom lako utvrđuje da je u izdanju iz 1987. korišten King James Version (KJV), a u kasnijem Novom zavjetu iz 1993. New King James Version (NKJ). Za pretpostaviti je stoga da je NKJ prijevod bio predloškom Martinjakove revizije Šarića, premda on u impresumu (str. III) navodi: "Ponovni Pregled, izmjene i dopune god. 1998, pomoću Hebrejskog, Grčkog i Engleskoga teksta". Detaljnijom usporedbom nekih mjesta moguće je utvrditi da Martinjak doista mijenja hrvatski prijevod prema NKJ verziji, ali u tome je vrlo daleko od neke dosljednosti.⁵⁸ Tijekom 2003. autor ovoga teksta razaslao je upitnike hrvatskim protestantskim prevoditeljima Biblije s pitanjima o njihovu prevodilačku radu, a za potrebe izrade jedne šire studije o hrvatskim protestantskim prijevodima. I Đuro Martinjak tada je, premda nevoljko, poslao autoru neka svoja razmišljanja o shvaćanju biblijskog prevođenja, u kojima također naglašava važnost KJV prijevoda.⁵⁹

Šarićevo Sveto pismo dostupno je i na srpskom internetskom portalu <www.yu.com>,⁶⁰ gdje se taj prijevod navodi kao "Biblija online, hrvatski prijevod [dr. Ivan Šarić, Sarajevo 1942]". Uvidom u tekst moguće je ustvrditi da se radi o Martinjakovoj reviziji. Međutim, netko je naknadno na nekim mjestima neznatno korigirao Martinjaka⁶¹, ukoliko sâm autor to nije naknadno učinio. Nije poznat autor ili urednik ovog web-portala, ali je ostavljena adresa za kontakt.⁶²

3.4. Revizija Hrvatskoga biblijskog društva

Motivi, povijest i načela ove revizije detaljno su izloženi u samome izdanju: u *Proslavu nadbiskupa vrhbosanskog* (Vinka kardinala Puljića), te u nakladničkom *Predgovoru uz 1. popravljeno izdanje prijevoda Svetoga pisma Ivana Evanđelista*

---

izdanje ... sastavljeno jedno pokraj drugoga na engleskom i hrvatskom [sic!] jeziku", potom "Hrvatska Biblija Suvremena verzija ... i Concordanca za pretraživanje", te dvojezično Ivanovo Evanđelje. Sva su ta pdf izdanja bez punoga impresuma. Kopije pdf datoteka pohranjene su u autorovoj digitalnoj arhivi.

⁵⁸ Konkretni primjeri bit će izloženi pri analizi revizije teksta prijevoda Judine poslanice.

⁵⁹ E-mail Đ. Martinjaka autoru od 11. 6. 2003: "...Moje misljenje glede prijevoda: 1) Prevoditelj mora biti poslan od Autora Isusa Krista za taj tako znacajan posao. 2) Prevoditelj mora znati sto je Autor htio reci pa tako prevesti, a ne da ceslja usi skolovanima - farizejima ili new-agerima i modernjacima. 3) Prevoditelj se mora bojati Isusovih rijeci: Otk. 22:18, 19. 4) Biblija je dvosjekli mac, i prevodenjem se mora poboljsati njegova ostrina i snaga, a ne da se otupi. 5) U Englesko govorecim zemljama najprihvatljiviji i koji se najviše prodaje jest prijevod "King James" cak i sa svojim starim rijecima..."

⁶⁰ Odnosno na <http://www.yu.com/izrada/>, 02.02.07. Na istom portalu dostupni su on-line i Daničić-Karadžićev prijevod, Čarničev prijevod Novog zavjeta, te American Standard Version.

⁶¹ Npr, u Jd 1,25 Martinjak je, prema KJV, dodao "mudrom", no u ovoj je naknadnoj reviziji taj Martinjakov dodatak izostavljen.

⁶² Tel. 064/3469081 i e-mail: dizajn@gmail.com

Šarića, nadbiskupa vrhbosanskoga. Uz neke podatke o Šarićevu životu i djelovanju u Proslavu se navodi kraći historijat Šarićevih prijevoda,⁶³ te informacije o počecima rada na ovoj reviziji. Navodi se kako je Vrhbosanska nadbiskupija prepoznala inicijativu Hrvatskoga biblijskog društva te je s njim sklopila 10. 3. 2004. ugovor i organizirala rad. Budući da je to Šarićevo izdanje bilo u tisku već koncem 2006, očito je da je rad na reviziji trajao nešto duže od dvije godine, no treba imati u vidu da je bibličar Mato Zovkić još od 1989. imao spremnu svoju reviziju Šarićeva Novog zavjeta,⁶⁴ te je naknadno unio nove spoznaje u skladu sa suvremenim stanjem novozavjetnih disciplina.

U nakladničkom *Predgovoru* javnost se obavještava o radu na novome prijevodu Biblije u organizaciji Hrvatskoga biblijskog društva, te se navodi kako se u međuvremenu smatralo korisnim objaviti popravljen cjeloviti Šarićev prijevod Svetoga pisma, a posebice i zbog činjenice što je “većini bio nepoznat i nedostupan”. Izričito su navedena i “načela za popravljane Šarićevog prijevoda Svetoga pisma”, i to: “1. uskladiti prijevod sa znanstvenim izdanjem Staroga zavjeta na hebrejskom, deuterokanonskih knjiga na grčkom i Novoga zavjeta na grčkom⁶⁵ 2. preraditi i skratiti uvode u pojedine knjige 3. zadržati samo bitne bilješke 4. poštivati, u najvećoj mogućoj mjeri, Šarićev jezik i stil, ali ga ipak usklađujući s hrvatskim standardnim jezikom 5. ime *Gospodin* koristiti u svim knjigama, a ime *Gospod* zadržati samo u Knjizi psalama 6. naziv *Pasha* koristiti u Starom zavjetu, a *Vazam* u Novom zavjetu.” Pored spomenutih bibličara K. Višatickog, B. Odobašića i M. Zovkića, te jezičara M. Alerića, u reviziju prijevoda bio je uključen i Zvonimir Kurečić (teološka redakcija) te Thomas Kaut (stručni savjetnik Središnjeg biblijskog društva, United Bible Societies, UBS).

Zaključni dio *Predgovora* donekle rehabilitira Šarića s obzirom na kritike koje su mu upućivane zbog nepoznavanja izvornih jezika jer je on u svome predgovoru 1941. izričito tvrdio da prevodi s izvornika.⁶⁶ Tako se sada navodi da je “prilikom pregledavanja i popravljavanja Šarićeva prijevoda ustanovljeno prevodi-

⁶³ Kao mjerodavne navode se godine stvarnog izlaska Šarićevih izdanja iz tiska, a ne godine otisnute u impresumu. Godina izdanja austrijskoga Novoga zavjeta pogrešno je navedena, usp. bilješku 49.

⁶⁴ Revizija pripremljena za izdanje u nakladi svećenika Marka Majstorovića, ali se od tiska naknadno odustalo. Mato Zovkić tada je usuglasio Šarićev prijevod s 26. izdanjem Nestle-Allandova Novum Testamentum Graece. Usp. M. ZOVKIĆ. “Sarajevsko i madriidsko izdanje...”, str. 74-75. Ovaj detalj navodi se i u *Predgovoru* HBD-a novomu Šarićevu izdanju.

⁶⁵ Izrijekom se ne navode koja su to izdanja, no trebalo bi se raditi o 4. ili 5. izdanju Biblia Hebraica Stuttgartensia za hebrejski Stari zavjet, o 27. izdanju Nestle-Allanda (ili 4. izdanju UBS-a) za grčki Novi zavjet, te o Rahlsovu izdanju Septuaginte (ur. R. Hanhart). Usp. preporuku aktualnih znanstvenih kritičkih izdanja na web-portalu United Bible Societies, <<http://www.ubs-translations.org/cms/index.php?id=94.0.0.1.0.0>, 22.02.07.>

⁶⁶ O tome detaljno u: M. ZOVKIĆ, “Nastanak i tri izdanja...”, str. 4sqq.

teljevo poznavanje hebrejskog i grčkog jezika kao i ljepota hrvatskog izričaja”.

U impresumu revizije Hrvatskoga biblijskog društva izričito je istaknuto da se ovdje radi o “1. popravljenom izdanju”. Namjera je nakladnika i priređivača vjerojatno ustvrditi i dokazati kako dosadašnje revizije, posebice se misli na Brajnovićevo, nisu posljedovala cjelovitim popravkom prijevoda, već su se ticale manjih preinaka i eventualnih poboljšanja, te se nikako ne može govoriti o nekim “popravljenim izdanjima” prije ovoga iz 2006. godine. Utemeljenost ovakve tvrdnje moguće je provjeriti jedino paralelnom usporedbom svih dosadašnjih revizija pri radu na jednome istom ulomku izvorna Šarićeva prijevoda.

Usporedni pregled postupaka dosadašnjih revizija odnosno popravljanja Šarićeva prijevoda, a u odnosu na najnoviju reviziju, niže je prikazan na primjeru prijevoda Judine poslanice. Ova poslanica, osim što je zbog svoje relativne kratkoće prikladna za analizu i iz praktičnih razloga, zanimljiva je svakako i sa svoje teološko-jezične strane (specifična tematika i leksik). Zbog svoje sadržajne međuovisnosti s 2. Petrovom poslanicom može dobro poslužiti za analizu dosljednosti postupka prevođenja pri uspoređivanju sadržajno srodnih leksičkih i gramatičkih mjesta, a koja najčešće zahtijevaju određena prevodilačka ujednačavanja.

Franjo Zagoda u svojoj recenziji prvotnoga Šarićeva Novog zavjeta unosi svoje primjedbe na prijevod zaključno do 1Pt 4,15.⁶⁷ Za pretpostaviti je da nije stigao obraditi prijevod do kraja, jer nije vjerojatno da ne bi imao primjedbi na preostali dio teksta prijevoda. Stoga Zagodine primjedbe ne uključuju Šarićev prijevod Judine poslanice.

Popravljanje prijevoda Judine poslanice obavio je u izdanju iz 2006. Mato Zovkić. Da bi se dobio potpuniji uvid u cjelokupni rad revizije bibličara na ovome najnovijem Šarićevu izdanju, trebalo bi analizirati i dijelove Starog zavjeta koje su obradili Karlo Višaticki i Božo Odošić, no to ovdje, izuzev jednog manjeg detalja što slijedi u nastavku, nije moguće prezentirati zbog prostorne ograničenosti.

3.4.1. Jesu li u HBD-ovu izdanju ispravljena karakteristična mjesta za koja se Šariću osobito predbacivalo?

Egzegetsku stranu Šarićeva prijevoda detaljno su, uz već spomenute kritičnije pristupe J. Oberškog i F. Zagode, dobrohotnije analizirali Albin Škrinjar, Petar Vlašić i Rudolf Shütz.⁶⁸ Današnja revizija Šarićeva prijevoda trebala bi uzeti u obzir sve ondašnje primjedbe, usporediti ih s rezultatima suvremenih istraživanja

⁶⁷ F. ZAGODA. Op. cit, str. 182.

⁶⁸ A. Škrinjar u *Biblica* 1942, str. 372-374 (na njemačkom) i u *Vrhbosni* 1942, str. 136-137; R. Schütz u *Glasniku biskupije đakovačke i srijemske* 1943, str. 132-136; P. Vlašić u *Vrhbosni* 1942, str. 190-191. Sve navedeno prema: M. ZOVKIĆ, “Nastanak i tri izdanja...”, str. 1.

u biblijskim znanostima, te donijeti odgovarajući zaključak o nužnosti veće ili manje intervencije u prijevod. Trebalo bi, uza sve to, svakako valorizirati i nove primjedbe koje su bibličari uočili pri radu na projektu. Jedna pak sveobuhvatna analiza, koja u ovoj posljednoj reviziji nije uključena i pitanje je bi li uopće bila izvediva u tako kratkom roku, trebala bi obuhvatiti i Šarićev odnos prema Vulgatinu prijevodu. Naime, Šarić je dobio mandat katoličkog episkopata da priredi prijevod prema Vulgati, ali on je odlučio slijediti i hebrejski i grčki izvornik, što je posredno preko njemačkih prijevoda i učinio. Današnji redaktori, ako bi željeli biti dosljedni u slijeđenju Šarićeve prevodilačke metode, trebali bi najprije izdvojiti i zasebno analizirati dijelove koje je Šarić preveo u skladu s Vulgatom, te ih potom ispraviti prema posljednjim kritičkim izdanjima Vulgate. One pak dijelove koji nisu u suglasnosti s Vulgatom, a Šarić ih je prevodio (neizravno) prema izvorniku, trebalo bi ispraviti u skladu s kritičkim izdanjima hebrejskoga i grčkog teksta te u kritičkim bilješkama navesti odstupanja u odnosu na Vulgatu. To bi bio dugotrajan i iscrpljujući višegodišnji posao, s upitnom opravdanošću ulaganja rada i sredstava u takav projekt. Stoga takva koncepcija nije niti naznačena u ranije spomenutim "načelima za popravljivanje Šarićevog prijevoda".

Raspon revizorskih intervencija može, međutim, biti vrlo elastičan. Slijedi li se mišljenje J. Oberškog, koji ustvrđuje da ovakvim prijevodom "čovjek nije gotovo ni za jednu stranicu podpuno siguran, da je sve ispravno prevedeno",⁶⁹ ili Zagode, koji na pretjerane hvale Šarićeva prijevoda Novoga zavjeta kaže da bismo u takvim procjenama mi trebali "biti čedniji"⁷⁰, tada je očito kako bi revizijski zahvat trebao biti znatan i temeljit. S druge strane, M. Zovkić navodi da bi ispravaka, što se tiče Novoga zavjeta, moglo biti "do 3%".⁷¹ Za potrebe ovog rada prikladno je stoga analizirati samo neka karakteristična mjesta unutar cjeline prijevoda, jer bi detaljna analiza zahtijevala opširnu studiju.

Kao jednim od karakterističnih dokaza za Šarićevo oslanjanje na njemački predložak navodi se detalj u njegovu prijevodu gdje za "šipak" ili "mogranj" on ima "granatnu jabuku" ("Granatapfel"). Prema bilješkama kanonika Čedomila Čekade, na ovoj se riječi Šarić "dobro porezao".⁷² Sporni Šarićev termin nalazi se na više mjesta: Izl 28,33-34; 39,24-26; Br 13,23; 20,5; PnZ 8,8. Na ostalim mjestima Šarić ima šipak drvo ili šipak.⁷³ Međutim, uporaba ovog termina kod Šarića ne dokazuje nužno njegovo oslanjanje na njemački predložak. Termini *punica*

⁶⁹ J. OBERŠKI u recenziji prvog sveska. Op. cit, str. 252.

⁷⁰ F. ZAGODA. Op. cit, str. 184.

⁷¹ B. VRBIĆ. Op. cit.

⁷² Č. ČEKADA. *Nadbiskup Dr. Ivan Šarić - zapamćenja...*, strojopis, 1973. Navedeno prema: M. ZOVKIĆ, "Nastanak i tri izdanja..." str. 5-6.

⁷³ Šipak drvo u 1Sam 14,2 (Šarićevi 1Kr); šipak u 1Kr (3Kr) 7,18.20.42; 2Kr (4Kr) 25,17; 2Ljet (2Dn) 3,16; 4,13; Pj 4,3.13; 6,7.11; 7,13; 8,2; Jer 52,22-23; Joel 1,12; Hag (Ag) 2,19.

granatum i *malum granatum* izvorno su latinski. Misli se na plodove veličine jabuke koji imaju sjemenke poput šipka, a danas su poznati pod nazivom mogranj, nar (drvo i plod), šipak ili morski šipak – premda naziv “šipak” kod nas pretežno označava plod divlje ruže (*rosa canina*). Latinski termini za mogranj kalkirani su ili transkribirani na nekoliko europskih jezika (*Granatapfel*, *pomegranate*), pa čak i na hrvatski. Naime, u vrijeme Šarićeva rada na prijevodu već je bila objavljena pjesma mostarskog pjesnika Alekse Šantića “Jedna suza” (1910), u kojoj pjesnik razmišlja o svojoj dragoj koja “u bašti” bere “krupne” i “slatke, raspukle granate”⁷⁴, a naziv “granat” zabilježen je i u Anićevu rječniku.⁷⁵ Ima li se u vidu da je nadbiskup također bio pjesnik i prevoditelj, onda mu je svakako trebao biti poznat taj termin. Da je tomu tako, vidljivo je iz Šarićeva prijevoda Sir 45,9 gdje stoji: “opasao ga je granatima zlatnim”.

HBD-ovo izdanje nije bilo potpuno dosljedno u ispravljanju ove Šarićeve “pogreške”, no “granati” se ipak više ne spominju. “Granatna jabuka” ispravljena je u “šipak” u Izl 28,33-34; 39,24-26; PnZ 8,8; u “mogranj” u Br 13,23; ali u Br 20,5 ipak stoji “mogranj jabuka” [!]. Istodobno je “šipak” promijenjeno u “mogranj” samo u 2Ljet 4,13, kao i “granati” iz Sir 45,9.

U Novome zavjetu poznata je Šarićeva netočnost u prevođenju Mt 26,26 gdje u opisu Isusova postupanja s kruhom pri posljednjoj večeri Šarić donosi “blagoslovi ga”. U izvorniku stoji samo εὐλογῆσας, jer se nije mislilo isključivo na blagoslov kruha već na ukupnost domaćinskog blagoslova, ali neki prijevodi (KJV) ipak donose i *ga* (*it*) u kurzivu. Šarić se vjerojatno poveo za jednim od takvih rješenja. HBD-ova revizija ovo ispravlja, te ima: “izreče blagoslov”.

U Mt 28,19 Šarić izvorno donosi “učinite sebi sve narode učenicima”, nekritički preuzimajući njemački Röschov predložak (“macht euch alle Völker zu Jüngern”).⁷⁶ Brajnović u svojoj reviziji to popravljajući, izostavljajući sporno “sebi”, te ima: “poučavajte sve narode”. HBD-ova revizija taj izričaj mijenja u zanimljivo rješenje “počnite činiti mojim učenicima sve narode”, shvaćajući noseći glagol (μαθητεύσατε, učinite učenicima) u smislu ingresivnog aorista.⁷⁷

HBD revizija uspješno je dakle popravila neka sporna Šarićeva rješenja, unošeći međutim i neke svoje daljnje specifičnosti.

⁷⁴ Pjesma dostupna i na <<http://www.lektirabih.com.ba/107/712/712asp.htm>, 23.02.07.>. “Granati” se spominju i u Šantićevim pjesmama “Meteor” i “Pogled s vrha”, dostupnim na istoj web-stranici. Singular imenice je “granat”, <<http://www.aleksasantic.com/Santic/rijecnik.html>, 08.03.07.>.

⁷⁵ V. ANIĆ. *Rječnik hrvatskoga jezika. Drugo, dopunjeno izdanje*, Zagreb, Novi liber, 1994. Anić navodi i naziv “granat” uz mogranj, nar i (morski) šipak (str. 231, 514, 1028).

⁷⁶ Usp. M. ZOVKIĆ, *Nastanak i tri izdanja...*, str. 12. F. Zagoda nije u svojoj recenziji primijetio ovaj detalj.

⁷⁷ Ingresivnim aoristom naznačuje se početak nekog djelovanja ili ulaska u neko stanje, no istodobno se ne pretpostavlja i nastavak toga djelovanja, kao što bi to bio slučaj kod ingresivnog imper-

4. Prikaz postupka revizije dijela Šarićeva novozavjetnog prijevoda na primjeru Judine poslanice

U tablici što slijedi prikazane su u usporednim kolonama četiri najpoznatije revizije Šarićeva prijevoda Judine poslanice, a u prvom i posljednjem stupcu unesen je tekst iz prvoga Šarićeva izdanja, odnosno kritički tekst grčkoga Novog Zavjeta prema 27. izdanju *Novum Testamentum Graece* Nestle-Alanda (Nestle-Aland. *Greek-English New Testament*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994) istovjetan s biblijskim tekstom 4. izdanja *The Greek New Testament* (United Bible Societies), koje su priredili Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger i Allen Wikgren.⁷⁸ U vodoravnim presjecima tablice nakon svakog pojedinog retka dodani su komentari autora ovog priloga, a koji se odnose na prijevod i revizorski postupak.

Šarić 1942, III. svezak (Š1)	Šarić/Brajnović 1959/60. (Š-B)	Caritas Croata 1966/69. (Š-CC)	Martinjak 1998. (Š-M)	HBD 2006. (Š-HBD)	Nestle-Aland 27. izdanje (N/A)
------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------	----------------------	--------------------------------------

1,1

Opis <i>krivovjeraca i sudbina, koja ih čeka.</i>	OPIS <i>KRIVOVJERACA I SUDBINA, KOJA IH ČEKA.</i>	Opis <i>krivovjeraca i sudbina, koja ih čeka.</i>	Opis <i>krivovjeraca i sudbina, koja ih čeka.</i>	Naslov i <i>pozdrav.</i>	Ἰουδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφός δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγαπημένοις καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις κλητοῖς·
Juda, sluga Isusa Krista, a brat Jakovljevi, pozvanima, koji su ljubljani u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista.	Juda, sluga Isusa Krista, a Jakovljevi brat, pozvanima, koji su ljubljani u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista.	Juda, sluga Isusa Krista, a Jakovljevi brat, pozvanima, koji su ljubljani u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista.	Juda, sluga Isusa Krista, a brat Jakovljevi, pozvanima, koji su ljubljani u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista.	Juda, sluga Isusa Krista, a Jakovljevi brat, pozvanima koji su ljubljani u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista.	

Š-B napušta Š1 inverzan red riječi kod pisanja oblikā “imenica + pridjev” (brat Jakovljevi / Jakovljevi brat), nastavljajući s tim sintaktičkim postupkom i u sljede-

fakta. Usp. D.B. WALLACE, *Greek Grammar Beyond the Basics. An Exegetical Syntax of the New Testament. Grand Rapids*, Zondervan, 1994, str. 544, 558-559. Stoga je ovakav odabir prevodnog rješenja na ovome mjestu dvojbena. Drugi hrvatski prijevodi (B. DUDA / J. FUČAK. *Novi zavjet. 9. revidirano izdanje*. Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1985. /dalje D-F/; L.J. RUPČIĆ. *Novi zavjet i Psalmi*. Zagreb / Mostar, Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo / Ziral, 2000. /dalje: R-6/; R. KNEŽEVIĆ. *Novi zavjet*. Rijeka, Biblijsko društvo pri Međunarodnom centru za život, 2001. /dalje: RK/ prenose grčki aorisni imperativ hrvatskim imperativom svršenog glagola, učinite.

⁷⁸ Tekst i font preuzeti su iz digitalnog izdanja priređenog u programu BibleWorks for Windows, Windows 95/NT Release, Version 4.0.026e (3549). Apparatus korišten uvidom u tiskana izda-

ćim recima (r. 4. našega Boga; r. 5. egipatske zemlje; r. 11. Kainovim putem, i dr.), također ponegdje i pri oblicima “imenica + glagol” (r. 8. preziru gospodstvo). To ispravljanje Š-B ipak dozira s mjerom kako ne bi stvorio novi kliše: inverzan način pisanja ostavljen je u r. 17. i 21. (Gospodina našega), r. 21. (ljubavi Božjoj), uglavnom na mjestima gdje se osjeća povišen, afektivni iskaz. Š-CC preuzima ovaj postupak, ali ne dosljedno: na nekim mjestima vraća se na izvorni Š1 poredak riječi (r. 4). Š-M nema takvih intervencija jer je njegova redakтура obavljena izravno na Š1 tekstu, bez saznanja o Š-B i Š-CC promjenama. Š-HBD slijedi Š-B pristup. Takav postupak razbija uvriježeni sklop onoga što je poznato pod nazivom “biblijski stil” i predstavlja posuvremenjenje stila prihvatljivije današnjem čitatelju.⁷⁹

Sve revizije, izuzev Š-HBD, zadržavaju izvorni Š1 podnaslov. Š-HBD prikladno dodaje novi uvodni podnaslov (*Naslov i pozdrav*), a dotadašnji pomalo fatalistički Š1 podnaslov (...*sudbina...*) mijenja u prikladniji i postavlja ga ispred 3. retka (*Kazna koja prijete...*).

Š1 leksik očuvan je u svim revizijama. Eventualne egzegetske dileme (“čuvari za Isusa Krista”) koje bi se dale i drugačije prereći ostavljene su u izvornu Š1 obliku, što jest jedna od mogućih i najčešćih prevodnih varijanti.

Š1, premda je to trebao biti prijevod vjerniji slovu izvornika, ne slijedi u potpunosti grčki i Vulgatin red riječi. “Pozvanima” i u grčkome i u latinskom dolazi na kraju rečenice (kako i imaju neki hrvatski suvremeni prijevodi),⁸⁰ no Š1 to postavlja odmah poslije predstavljanja pisca. Sličan postupak imaju i brojni strani prijevodi. Šarićeve revizije to ostavljaju nepromijenjenim.

1,2

Milosrde vam i mir i ljubav u obilju!	Milosrde vam i mir i ljubav u obilju!	Milosrde vam i mir i ljubav u obilju!	Milosrde vam i mir i ljubav u obilju!	Obilovali milosrdem, mirom i ljubavlju!	ἔλεος ὑμῶν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.
---------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	---	---

Sve revizije ovdje slijede Š1 rješenje, izuzev Š-HBD. Ona eksplicitno prevodi grčki glagol πληθύνω koji je ovdje u optativu aorista pasiva. Takve konstrukci-

nja: NESTLE-ALAND. *Greek-English New Testament (Novum Testamentum Graece, 27th Edition)*. Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1994; B. ALAND, K. ALAND, J. KARAVIDOPOULOS, i dr. *The Greek New Testament. Fourth Revised Edition*. Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft / United Bible Societies, 1994.

⁷⁹ U recenziji Šarićeva I sveska, J. Oberški već u ono vrijeme (1942) smatra takav postupak prihvatljivim samo “u stihometrijskom slogu, dok u prozi treba da najprije bude pridjev”. Op. cit, str. 246.

⁸⁰ D-F, RK.

je, koje nisu rijetke u Novom zavjetu, ispravno je prevoditi hrvatskim željnim načinom, optativom (glagolskim pridjevom radnim u samostalnoj funkciji). Na izboru je prevoditelja hoće li glagol vezati uz primatelje (obilovali) ili uza same darē (umnožili vam se). Potonje je vjernije tekstu izvornika. Treba spomenuti da se identična konstrukcija (πληθυνθείη) nalazi samo još na dva mjesta u Petrovim poslanicama. Š-HBD revizija, međutim, nije ovdje dosljedna u korekciji prijevođa. Dok mjesto u 2Pt 1,2 također prevodi s “obilovali”, ono u 1Pt 1,2 prevodi s “u punini”.

1,3

Ljubljeni! Kako mi je veoma na srcu, da vam pišem o našem općemu spasenju, smatrao sam potrebnim opomenuti vas pismom, da se borite za vjeru, koja je jedamput za uvijek predana svetima.	Ljubljeni! Kako mi je veoma na srcu, da vam pišem o našem općem spasenju, smatrao sam potrebnim opomenuti vas pismom, da se borite za vjeru, koja je jedamput za uvijek predana svetima.	Ljubljeni! Kako mi je veoma na srcu, da vam pišem o našem općemu spasenju, smatrao sam potrebnim opomenuti vas pismom, da se borite za vjeru, koja je jedamput za uvijek predana svetima.	Ljubljeni! Kako mi je veoma na srcu, da vam pišem o našem općemu spasenju, smatrao sam potrebnim opomenuti vas pismom, da se borite za vjeru, koja je jedamput za uvijek predana svetima.	Kazna koja prijete krivim učiteljima. Ljubljeni! Kako mi je veoma na srcu da vam pišem o našem zajedničkom spasenju, smatrao sam potrebnim potaknuti vas pismom da se borite za vjeru koja je jednom zauvijek predana svetima.	Ἄγαπητοί, πάσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν σωτηρίας ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει.
---	--	---	---	--	---

Uz neke manje razlike u tekstu (pridjevni navezak “u”, pisanje “jedanput” i “jedamput”, “za uvijek” i “zauvijek”), prve tri revizije gotovo se i ne razlikuju od Š1. Š-HBD revizija znantnije odstupa od Š1 predložka. Ispuštena je većina zarez, čime je misao postala protočnija. S teološko-leksičke strane, “općem spasenju” promijenjeno je u točniji izričaj “zajedničkom spasenju” (κοινῆς σωτηρίας), dok je ἅπαξ ispravnije prevedeno kao “jednom zauvijek”, čime je jače naglašena nepovnljivost samog čina predaje poklada vjere.

U reviziji ovoga retka potpuno je očuvan izvorni Šarićev stil, vidljiv posebno u sintagmi “kako mi je veoma na srcu”. Prema slovu izvornika, točnije bi bilo “svom revnošću”, “u svojoj brižljivosti” (πάσαν σπουδὴν), no revizori su ovdje u pravu kada ne mijenjaju izvorni Š1 izričaj jer je smisao ondje dobro pogođen. Š-HBD jedino mijenja “opomenuti” u “potaknuti”, što je izvorniku bliže (παρακαλέω).

1,4

Jer se uvukoše neki ljudi, za koje već davno pismeno stoji ovo osuđenje: bezbožni, koji pretvaraju milost Boga našega u raspuštenost, i odriču se jedinoga Gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.	Jer se uvukoše neki ljudi, za koje već davno pismeno stoji ovo osuđenje: bezbožni su, koji pretvaraju milost našega Boga u raspuštenost i odriču se jedinoga Gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.	Jer se uvukoše neki ljudi, za koje već davno pismeno stoji ovo osuđenje: bezbožni su, koji pretvaraju milost Boga našega u raspuštenost i odriču se jedinoga Gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.	Jer se uvukoše neki ljudi, za koje već davno pismeno stoji ovo osuđenje: bezbožni, koji pretvaraju milost Boga našega u raspuštenosti, i odriču se jedinoga Gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.	Uvukoše se naime neki ljudi za koje je već davno zapisana osuda. Bezbožni su, pretvaraju milost našega Boga u raspuštenost, i niječu jedinoga Gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.	παρεισέδυσαν γὰρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριτα μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνοῦμενοι
---	---	---	--	--	--

Š-B i Š-CC revizija dodaju “su” poslije “bezbožni”, poradi razumijevanja, pretpostavljajući da je Šarić namjeravao predikatno izreći karakteristiku takvih ljudi. Ovo preuzima i Š-HBD, dok Š-M slijedi Š-1. Međutim, Š1 očito je imao u vidu poimenčeni pridjev, u smislu značenja “bezbožnici”⁸¹

Š-HBD mijenja “odriču se” u “niječu” (ἀρνέομαι), ali ne mijenja dosljedno isti glagol u srodnoj 2. Petrovoj poslanici (2,1), već ondje ostavlja izvorno Šarićevo “zatajiti”.⁸²

1,5

A napomenut ću vam samo to - jer vi već znate sve jedamput za uvijek -, da je Isus doduše izbavio narod iz zemlje egipatske, ali je potom upropastio one, koji ne vjerovaše.	A napomenut ću vam samo to - jer vi već znate sve jedamput za uvijek -, da je Isus doduše izbavio narod iz egipatske zemlje, ali je potom upropastio one, koji ne vjerovaše.	A napomenut ću vam samo to - jer vi već znate sve jedamput za uvijek -, da je Isus doduše izbavio narod iz egipatske zemlje, ali je potom upropastio one, koji ne vjerovaše.	A napomenut ću vam samo to - jer vi već znate sve jedamput zauvijek - da je Isus doduše izbavio narod iz zemlje egipatske, ali je potom upropastio one, koji ne vjerovaše.	Podsjećam vas samo, iako već sve znate, Gospodin je jedanput zauvijek izbavio narod iz egipatske zemlje, ali je potom uništio one koji nisu povjerovali.	Ἐπομνήσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδόντας ὑμᾶς πάντα ὅτι [ὁ] κύριος ἅπαξ λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεῦσαντας ἀπόλεσεν,
--	--	--	--	--	---

⁸¹ Potonje imaju D-F i RK.

⁸² D-F i RK variraju glagole “nijekati” i “zanijekati”. R6 ima “nijekati”.

Za razliku od ostalih revizija Š-HBD ovdje ima nekoliko važnih poboljšanja. Umjesto “Isus” (kako stoji u Vulgati i u nekim manje zasvjedočenim inačicama starih rukopisa), donosi ispravno “Gospodin” (Κύριος). Nadalje, namjesto “upro-pastiti”, sada stoji preciznije “uništiti” (ἀπόλλυμι). Ti koji su uništeni, to je zato što nisu povjerovali. U grčkome je particip aorista, stoga Š-HBD ispravno prevodi perfektom svršenog glagola, za razliku od nepreciznosti u Š1 predlošku i ostalim revizijama. Š-HBD, a u svrhu posuvremenjivanja jezika, namjerno u svojoj intervenciji izbjegava hrvatski aorist u korist stilski siromašnjeg perfekta svršenih glagola. Ipak, Šarićevi izvorni aoristi nisu u Š-HBD zamjenjivani perfektom (r. 4. uvukoše; r. 6. održaše, ostaviše; r. 11. pođoše, padoše, propadoše; i dr), već jedino na nekim mjestima historijskim prezentom i imperfektom (v. niže u analizi).

Š-HBD također mijenja red riječi u rečenici, vežući ἄπαξ uz Gospodnji izbaviteljski čin (što je u skladu s tekstem u N/A). Š1 i ostale revizije ostavljaju ἄπαξ u prvome dijelu rečenice, kako imaju neke tekstualne tradicije (Prihvaćeni tekst, TR).⁸³

1,6

I anđele, koji ne održaše svojega dostojanstva, nego ostaviše svoje prebivalište, zadržao je vječnim okovima u mraku za sud velikoga dana.	I anđele, koji ne održaše svojega dostojanstva, nego ostaviše svoje prebivalište, zadržao je vječnim okovima u mraku za sud velikoga dana.	I anđele, koji ne održaše svojega dostojanstva, nego ostaviše svoje prebivalište, zadržao je vječnim okovima u mraku za sud velikoga dana.	I anđele, koji ne održaše svojega dostojanstva, nego ostaviše svoje prebivalište, zadržao je vječnim okovima u mraku za sud velikoga dana.	Također, anđele koji ne održaše svojega dostojanstva, nego ostaviše svoje prebivalište, zadržao je u vječnim okovima u mraku za sud velikoga dana.	ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀτίδοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν,
--	--	--	--	--	---

Š1 i ostale revizije u ovom se retku bitno ne razlikuju. Š-HBD donosi “također” (τε) odvojeno zarezom od ostatka teksta, čime dolazi do neznatnog pomaka u strukturi i ritmu rečenice. Čuvajući Š1 izvorni stil, sve revizije ovdje ostavljaju tzv. slavenski genitiv (“ne održaše svojega dostojanstva”) koji je također jedna od odlika uvriježenoga hrvatskog biblijskog stila.

⁸³ Kolacionirano TR izdanje: “Textus Receptus” -- The F. H. A. Scrivener 1894 - Theodore Beza 1598 Greek New Testament (SCR), Copyright © 1998 BibleWorks, LLC.

1,7

Kao što Sodoma i Gomora i okolni gradovi, koji su griješili kao i oni bludom i išli za protunaravnim nasladom, postavljaju se za primjer sa svojom kaznom vječnoga ognja.	Kao što Sodoma i Gomora i okolni gradovi, koji su griješili kao i oni bludom i išli za protunaravnim nasladom, postavljaju se za primjer sa svojom kaznom vječnoga ognja.	Kao što Sodoma i Gomora i okolni gradovi, koji su griješili kao i oni bludom i išli za protunaravnim nasladom, postavljaju se za primjer sa svojom kaznom vječnoga ognja.	Kao što Sodoma i Gomora i okolni gradovi, koji su griješili kao i oni bludom i išli za protunaravnim nasladom, postavljaju se za primjer sa svojom kaznom vječnoga ognja.	Slično Sodoma i Gomora i okolni gradovi, koji su griješili kao i oni bludom i išli za protunaravnim nasladom, predstavljaju svojom kaznom primjer vječnoga ognja.	ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον τρόπον τοῦτοις ἐκπορεύεσθαι καὶ ἀπελθεῖσαι ὅπισω σαρκος ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.
---	---	---	---	---	--

Š1 predložak i prve tri revizije koje ga slijede prevode uglavnom točno prema slovu izvornika, ali je sintaksa rečenice strana hrvatskom čitatelju. Š-HBD revizija osjeća taj problem i nastoji djelomično preformulirati rečenicu, no drugi dio rečenice prestrukturiran je donekle neprecizno: “predstavljaju svojom kaznom primjer vječnoga ognja”. U izvorniku doslovno stoji: “predstavljaju primjer ognja vječnoga kaznu ispaštajući” (πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι). U Š-HBD prijevodu, pri nastojanju da se previše ne odstupi od Š1, previdjelo se postojanje složene rečenice, koja bi trebala biti shvaćena u smislu: “(oni) predstavljaju ili stoje za primjer time što ispaštaju kaznu vječnog ognja” (a ne da su oni sami primjer ili metafora vječnog ognja). Izričaj πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι razumijevao bi se dakle kao zavisna modalna rečenica, a u tom smislu ulomak prevode ostali hrvatski i strani suvremeni prijevodi.⁸⁴

⁸⁴ D-F ima “stoje za primjer, ispaštajući kaznu u vječnom ognju”, a RK, “stoje za primjer ispaštajući kaznu vječnoga ognja”. R6 ima “ispaštajući kaznu - vječni oganj - stoje za primjer”; New English Translation, “are now displayed as an example by suffering the punishment of eternal fire”; New International Version, “They serve as an example of those who suffer the punishment of eternal fire”; New American Standard Bible, “are exhibited as an example in undergoing the punishment of eternal fire”; Bible de Jérusalem, “sont-elles proposées en exemple, subissant la peine d’un feu éternel”; i dr.

1,8

Jednako i ovi sanjači tijelo kaljaju, gospodstvo preziru i na slavu hule.	Jednako i ovi sanjari kaljaju tijelo, preziru gospodstvo i hule na slavu.	Jednako i ovi sanjari kaljaju tijelo, preziru gospodstvo i hule na slavu.	Jednako i ovi sanjači tijelo kaljaju, gospodstvo preziru i na slavu hule.	Jednako i ovi sanjari kaljaju tijelo, preziru Gospodstvo i Slavu.	Ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μαίνουσιν κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν δόξας δὲ βλασφημοῦσιν.
---	---	---	---	---	--

B-Š, CC-Š i Š-HBD ispravljaju Šarićeve “sanjače” u “sanjare”. Š-HBD međutim neopravdano izostavlja glagol “huliti” (βλασφημέω) u izričaju “na Slavu hule”. Možda se radi o korektorskom propustu, jer isti glagol nije izostavljen na sro-dnom mjestu u 2 Pt 2,10. Ujednačavanje s 2. Petrovom nije ni ovdje provedeno: “Gospodstvo” je ondje prevedeno kao “Veličanstvo”, tj. ostavljena je izvorna Š1 verzija. Š-HBD piše “Gospodstvo” i “Slava” velikim slovom (aluzija na Božje gospodstvo), ali ne donosi riječ “Slava” u množini, kao što stoji u izvorniku i u nekim prijevodima.⁸⁵

1,9

A Mihael Arkandel, kad se je prepirao s đavlom i borio se za Mojsijevo tijelo, nije se usudio izgovoriti sud pogrde, nego reče: “Gospodin neka te kazni!”	A Mihael Arkandel, kad se je prepirao s đavlom i borio se za Mojsijevo tijelo, nije se usudio izgovoriti sud pogrde, nego reče: “Gospodin neka te kazni!”	A Mihovil Arkandel, kad se je prepirao s đavlom i borio se za Mojsijevo tijelo, nije se usudio izgovoriti sud pogrde, nego reče: “Gospodin neka te kazni!”	A Mihael arkandeo, kad se je prepirao s đavlom i borio se za Mojsijevo tijelo, nije se usudio izgovoriti sud pogrde, nego reče: “Gospodin neka te kazni!”	Kad se arkandeo Mihael prepirao s đavlom i borio se za Mojsijevo tijelo, nije se usudio izgovoriti sud pogrde, nego reče: “Gospodin neka te kazni!”	ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησεν κρίσιν ἐπινεγκεῖν βλασφημίας ἀλλὰ εἶπεν, Ἐπιτιμήσαι σοι κύριος.
---	---	--	---	---	--

Š-CC mijenja ime “Mihael” u “Mihovil”; Š-M i Š-HBD mijenjaju “Arkandel” u “arkandeo”. Promjenom veznika na početku rečenice, Š-HBD donekle mijenja rečenični ritam, s pomakom naglaska s arkandela Mihaela na sam događaj koji se opisuje. Izričaj “sud pogrde / pogrđni sud” (κρισιν βλασφημίας) usklađen je s onim u 2Pt 2,11 (βλάσφημον κρίσιν), gdje pak izvorni Š1 ima “hulni sud”.

⁸⁵ D-F, RK.

1,10

A ovi pogrđuju ono, što ne znaju, a u onom, što znaju po prirodi kao nerazumne životinje, propadaju.	A ovi pogrđuju ono, što ne znaju, a u onom, što znaju po prirodi kao nerazumne životinje, propadaju.	A ovi pogrđuju ono, što ne znaju, a u onom, što znaju po prirodi kao nerazumne životinje, propadaju.	A ovi pogrđuju ono, što ne znaju, a u onom što znaju po prirodi, kao nerazumne životinje propadaju.	A ovi pogrđuju ono što ne znaju, a propadaju u onom što znaju po prirodi, kao nerazumne životinje.	οὔτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἶδασιν βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται.
--	--	--	---	--	--

Š-M promjenom zareza ne postiže jasniji smisao, dok Š-HBD promjenom zareza i reda riječi dolazi do tečnijeg izričaja. Ostale revizije slijede Š1 predložak. Š-HBD ima i usklađenu terminologiju s 2Pt 2,12, te umjesto “huliti” ima “grđiti”.

1,11

Teško njima! Oni podoše putom Kainovim. Oni u svojoj pohlepi za dobitkom padoše u prijevaru Balaamovu, i u svojoj pobuni kao Kore propadoše.	Teško njima! Oni podoše Kainovim putem. Oni u svojoj pohlepi za dobitkom padoše u Balaamovu prijevaru, i u svojoj pobuni propadoše kao Kore.	Teško njima! Oni podoše Kainovim putem. Oni u svojoj pohlepi za dobitkom padoše u Balaamovu prijevaru, i u svojoj pobuni propadoše kao Kore.	Teško njima! Oni podoše putom Kainovim. Oni u svojoj pohlepi za dobitkom padoše u prijevaru Balaamovu, i u svojoj pobuni kao Korah propadoše.	Teško njima! Oni podoše Kajnovim putem. U svojoj pohlepi za dobitkom padoše u Bileamovu prijevaru, i u svojoj pobuni propadoše kao Korah.	οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ δόῳ τοῦ Κάιν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαάμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κόρε ἀπώλοντο.
--	--	--	---	---	--

Sve revizije, osim Š-M, ispravljaju “putom” u “putem”. Š-HBD revizija ispravlja i pisanje biblijskih imena: Balaam u Bileam, Kore u Korah. Ostali tekst slijedi Š1 predložak, izuzev napuštanja inverznog oblika pisanja sklopova imenica-pridjev (Kajinov put, Bileamova prijevara). Treba upozoriti na korekturski propust u Š-HBD: umjesto “Kajnovim”, treba stajati: “Kajinovim”.

1,12

Ovo su oni, što pogane vaše gozbe ljubavi, gosteći se bez stida, pasući sebe same, oblaci bez vode, koje vjetrovi oko gona, jesenska drveta bez roda, što su dvaput izumrla, iz korijena iščupana;	Ovo su oni, što pogane vaše gozbe ljubavi, gosteći se bez stida, pasući sebe same, oblaci bez vode, koje vjetrovi oko gona, jesenska drveta bez roda, što su dvaput izumrla, iz korijena iščupana;	Ovo su oni, što pogane vaše gozbe ljubavi, gosteći se bez stida, pasući sebe same, oblaci bez vode, koje vjetrovi oko gona, jesenska drveta bez roda, što su dvaput izumrla, iz korijena iščupana;	Ovo su oni, što onečišćuju vaše gozbe ljubavi, gosteći se bez stida, pasući sebe same, oblaci bez vode, koje vjetrovi oko gona, jesenska drveta bez roda, što su dvaput izumrla, iz korijena iščupana;	Ovo su oni što pogane vaše gozbe ljubavi, gosteći se bez stida, pasući sami sebe, oblaci bez vode koje vjetrovi oko gona, jesenska stabla bez roda što su dvaput izumrla, iz korijena iščupana;	οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες συνευωχοῦμενοι ἀφόβως, ἑαυτοῦς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα δις ἀποθανόντα ἐκριζωθέντα,
--	--	--	--	---	---

Revizije uglavnom slijede Š1 predložak. Jedino kod Š-M umjesto “pogane” stoji “onečišćuje”, dok Š-HBD mijenja “drveta” u “stabla”. Rijetka imenica σπιλάς (pl. σπιλάδες) u Š1 je prevedena glagolom “poganiti”, što ostavlja i Š-HBD revizija, premda je taj detalj egzegetski sporan. Svakako ga treba nastojati prereći imenicom. R6 ima “ti su mrlje na vašim agapama”, dok D-F ima “ljage”. Oba ta prijevoda imaju u vidu termin na srodnom mjestu u 1Pt 2,13, gdje stoji slična grčka riječ σπίλος (pl. σπίλοι), doista u značenju “mrlje” ili “ljage”. Zbog strukturne sličnosti riječi σπιλάς i σπίλος, obje se često tako prevode zbog slična novozavjetnog konteksta u kojemu se pojavljuju, a dopušta se i mogućnost pogreške u pisanju. Međutim, neki prijevodi⁸⁶ donose izvorno značenje riječi u Jd 1,12, koje se nalazi još kod Homera: σπιλάδες su podvodne stijene, hridine prekrivene vodom koje predstavljaju potajnu opasnost u moru. Slika se također veoma prikladno uklapa u kontekst krivih učitelja te je moguće da je pisac Judine poslanice aludirao na ovu igru riječi. Bilo bi korisno da je ovakva mogućnost prijevoda naznačena bar u bilješci ispod teksta.

⁸⁶ New American Standard Bible, New English Translation, New Living Translation; od hrvatskih RK.

1,13

Bijesni valovi morski, što se pjene svojim sramotama; zvijezde, koje lutaju, za koje se čuva mrak vječite tame.	bijesni morski valovi, što se pjene svojim sramotama; zvijezde, koje lutaju, za koje se čuva mrak vječite tame.	Bijesni morski valovi, što se pjene svojim sramotama; zvijezde, koje lutaju, za koje se čuva mrak vječite tame.	Bijesni valovi morski, što se pjene svojim sramotama; zvijezde, koje lutaju, za koje se čuva mrak vječite tame.	bijesni morski valovi što se pjene svojim sramotama; zvijezde lutalice za koje se čuva mrak vječite tame.	κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανήται οἱ εἰς τὸ ζόφος τοῦ σκοτούς εἰς αἰῶνα τετήρηται.
---	---	---	---	---	--

Š-HBD, slijedeći Š-B, napušta inverzno pisanje imenica-pridjev i stavlja “morski valovi”. “Zvijezde, koje lutaju” Š-HBD mijenja u tehnički termin “zvijezde lutalice”. Ostali tekst ne razlikuje se od Š1.

1,14

Ali i za ove prorokova Henoh, sedmi potomak Adamov, govoreći: “Gle, dolazi Gospodin s tisućama svojih svetih,	Ali i za ove prorokova Henoh, sedmi Adamov potomak, govoreći: “Gle, dolazi Gospodin s tisućama svojih svetih,	Ali i za ove prorokova Henoh, sedmi Adamov potomak, govoreći: “Gle, dolazi Gospodin s tisućama svojih svetih,	Ali i za ove prorokova Henok, sedmi potomak Adamov, govoreći: “Gle, dolazi Gospodin s tisućama svojih svetih,	Ali o njima proroče Henoh, sedmi Adamov potomak: “Gle, dolazi Gospodin s tisućama svojih svetih,	Προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ᾿Αδάμ Ἐνώχ λέγων, Ἰδοὺ ἦλθεν κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐτοῦ
---	---	---	---	--	--

Osim promjene inverznog reda riječi (“potomak Adamov / Adamov potomak”), Š-B i Š-CC revizija inače se ne razlikuju od Š1. Š-HBD pak mijenja “prorokova” (aorist nesvršenog glagola) u aorist / historijski prezent svršenog glagola “proroče”, što odgovara aoristu u izvorniku (προεφήτευσεν). Š-HBD ne prevodi particip “govoreći” (λέγων), čime napušta još jednu odliku tradicionalnog biblijskog stila, sve u cilju posuvremenjivanja teksta. Dva izvorna Š1 detalja, više egzegetsko-značenjske naravi, a koja bi se dala točnije preroći prema izvorniku, ostaju međutim nepromijenjena. Umjesto pogrešno prevedenoga “sedmi Adamov potomak”, treba prema izvorniku doslovno prevesti “sedmi od Adama” (ἕβδομος ἀπὸ ᾿Αδάμ), jer to je ustvari š e s t i Adamov potomak (Adam / Šet, Enoš, Kenan, Mahalalel, Jered, Henok, usp. Post 5, 3-18). Nadalje, umjesto “s tisućama svojih svetih” (ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐτοῦ) noviji prijevodi donose s “desettisućama”, što je precizniji prijevod grčkog termina μυριάς (termin se može odnositi i na nebrojeno mnoštvo).

1,15

Da učini sud nad svima, i da kazni sve bezbožnike za sva njihova bezbožna djela, koja bezbožno počinise, i za sve drske riječi, koje bezbožni grješnici izgovoriše proti njemu.”	da učini sud nad svima, i da kazni sve bezbožnike za sva njihova bezbožna djela, koja bezbožno počinise, i za sve drske riječi, koje bezbožni grješnici izgovoriše proti njemu.”	da učini sud nad svima, i da kazni sve bezbožnike za sva njihova bezbožna djela, koja bezbožno počinise, i za sve drske riječi, koje bezbožni grješnici izgovoriše proti njemu.”	Da učini sud nad svima, i da kazni sve bezbožnike za sva njihova bezbožna djela, koja bezbožno počinise, i za sve drske riječi, koje bezbožni grješnici izgovoriše protiv njega.”	suditi svima i kazniti sve bezbožnike za sva njihova bezbožna djela, koja bezbožno počinise, i za sve drske riječi koje bezbožni grješnici izgovoriše protiv njega.”	ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξαι πάσαν ψυχὴν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ’ αὐτοῦ ἀμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς.
--	--	--	---	--	---

Dok Š-B i Š-CC revizija ne odstupaju od Š1 predloška, Š-HBD donosi dvije jezične intervencije: napušta se oblik “da + prezent” na početku retka i zamjenjuje se infinitivom, a arhaičniji izričaj “proti njemu”, zamjenjuje se suvremenijim “protiv njega” (potonje mijenja i Š-M). Sve revizije drže se Šarićeva načina pisanja “je” iza pokrivenoga “r” u imenici “grješnik”.

Š-HBD ne prevodi konzistentno prema N/A πᾶσαν ψυχὴν (dosl. “svaku dušu”, tj. “svakoga”), već slijedi inačicu iz TR “sve bezbožnike” (πάντας τοὺς ἀσεβεῖς).⁸⁷

1,16

Oni mrmrljaju i jadikuju nad svojom sudbinom, a žive po svojim požudama. Usta njihova govore nadute riječi, i laskaju se ljudima poradi dobitka.	Oni mrmrljaju i jadikuju nad svojom sudbinom, a žive po svojim požudama. Njihova usta govore nadute riječi, i laskaju se ljudima poradi dobitka.	Oni mrmrljaju i jadikuju nad svojom sudbinom, a žive po svojim požudama. Njihova usta govore nadute riječi, i laskaju se ljudima poradi dobitka.	Oni mrmrljaju i jadikuju nad svojom sudbinom, a žive po svojim požudama. Usta njihova govore nadute riječi, i laskaju se ljudima zbog dobitka.	Oni mrmrljaju i jadikuju nad svojom sudbinom, a žive po svojim požudama. Njihova usta govore nadute riječi, i laskaju ljudima radi dobitka.	Οὗτοί εἰσιν γογγυσταὶ μεμψίμοιροι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.
--	--	--	--	---	---

⁸⁷ D-F, R6, sve bezbožnike; RK, svakoga.

Š-HBD slijedi Š-B i Š-CC u napuštanju inverzije (“usta njihova / njihova usta”). Ostali dio teksta je nepromijenjen, osim što Š-HBD mijenja “poradi” u “radi”. Š-M, međutim, pogrešno mijenja “poradi” u “zbog”.

Šarićev izvornik prevodi ovaj dio naoko slobodnije, a Š-HBD revizija kao da ovdje nije nastojala priljubiti prijevod više uza slovo izvornika. No postupak je ispravan, nastoji li se očuvati Šarićev stil. Izričaj “jadikuju nad svojom sudbinom” prevodi kod Š1 grčki poimenčeni pridjev (pl.) μεμψίμοιροι, gdje se misli na nezadovoljnike, ljude vječno nezadovoljne svojim životom. Riječ je ἄπαξ λεγόμενον u Novom zavjetu, rijetka je i u klasičnih grčkih pisaca, a predstavlja složenicu od glagola μεμφομαι (jadikovati) i imenice μοιρα (sudbina). Namjesto konciznijeg prijevoda “nezadovoljnici”, Š1 ide na doslovniji, ali duži i opisniji prijevod, svakako nastojeći što preciznije pojasniti riječ koja dolazi samo na ovome novoza-vjetnom mjestu.

1,17

A vi, ljubljani, sjećajte se riječi, koje naprijed kazaše apostoli Gospodina našega Isusa Krista!	A vi, ljubljani, sjećajte se riječi, koje naprijed kazaše apostoli Gospodina našega Isusa Krista!	A vi, ljubljani, sjećajte seriječi, koje naprijed kazaše apostoli Gospodina našega Isusa Krista!	A vi, ljubljani, sjećajte se riječi, koje naprijed rekoše apostoli Gospodina našega Isusa Krista!	Poticaj vjernicima. A vi, ljubljani, sjećajte se riječi koje unaprijed kazaše apostoli Gospodina našega Isusa Krista!	Ἑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνησθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀπὸ στόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
---	---	--	---	---	--

Revizije uglavnom slijede Š1 predložak. Š-M bespotrebno mijenja “kazaše” u “rekoše”, dok Š-HBD “naprijed kazaše” mijenja u suvremenije “unaprijed kazaše” (προειρημένων), a termin je usklađen sa srodnim mjestom u 2Pt 3,2. Da se nije željelo čvršće ostati uza Šarićev leksik, moglo se na ovom mjestu upotrijebiti precizniji glagol “proreći”.⁸⁸

Š-HBD dodaje i podnaslov *Poticaj vjernicima*, jer započinje novi tematski odsjek u poslanici.

⁸⁸ D-F, RK, proreći; R6, unaprijed navijestiti.

1,18

Oni vam kazaše, da će u posljednje vrijeme doći rugači, koji će hoditi po svojim bezbožnim požudama.	Oni vam kazaše, da će u posljednje vrijeme doći rugači, koji će hoditi po svojim bezbožnim požudama.	Oni vam kazaše, da će u posljednje vrijeme doći rugači, koji će hoditi po svojim bezbožnim požudama.	Oni vam rekoše, da će u posljednje vrijeme doći rugači, koji će hoditi po svojim bezbožnim požudama.	Oni vam govorahu da će u posljednje vrijeme doći podrugljivci koji će živjeti po svojim bezbožnim požudama.	ὅτι ἔλεγον ὑμῖν· [ὅτι] Ἐπ' ἐσχάτου [τοῦ] χρόνου ἔσονται ἐμπαίικται κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἄσεβειῶν.
--	--	--	--	---	--

Š-M opet mijenja “kazaše” u “rekoše”, Š-B i Š-CC slijede Š1, dok Š-HBD znatnije intervenira u tekst: “rugači” mijenja u “podrugljivci” (međutim, na srodnom mjestu u 2Pt 3,3 ima “izrugivači”), a “hoditi” u “živjeti”. Jezik je time donekle posuvremenjen, no nejasno je unošenje arhaičnog imperfekta “govorahu” namjesto aorista “kazaše”. Imperfekt, koji ovdje stoji i u grčkom (ἔλεγον), imaju doduše neki naši prijevodi,⁸⁹ no Š-HBD revizija izričito je smjerala k posuvremenjivanju jezika. Stoga bi ovdje konzekvtnije išao perfekt, “govorili su” ili “kazivali su”.

1,19

Ovo su oni, koji čine razdore, puteni, koji Duha nemaju.	Ovo su oni, koji čine razdore, puteni, koji nemaju Duha.	Ovo su oni, koji čine razdore, puteni, koji nemaju Duha.	Ovo su oni, koji čine razdore, puteni, koji Duha nemaju.	Ovo su oni koji čine razdore, puteni, koji nemaju Duha.	Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.
--	--	--	--	---	--

Š-B, Š-CC i Š-HBD mijenjaju jedino inverzni red riječi u “Duha nemaju” / “nemaju Duha”. “Koji čine razdore” (οἱ ἀποδιορίζοντες) je ἅπαξ λεγόμενον u NZ, stoga je bilo dobro ostaviti izvorno Šarićevo rješenje.⁹⁰

⁸⁹ D-F, RK. R6 ima “govorili su”.

⁹⁰ D-F sijači razdora, RK razdornici, R6 oni koji prave rascjepe i razdore.

1,20

A vi, ljubljani, nazidajte se svojom presvetom vjerom i molite se u Duhu Svetome!	A vi, ljubljani, nazidajte se svojom presvetom vjerom i molite se u Duhu Svetome!	A vi, ljubljani, nazidajte se svojom presvetom vjerom i molite se u Duhu Svetome!	A vi, ljubljani, nazidajte se svojom najsvetijom vjerom i molite se u Duhu Svetome!	A vi, ljubljani, izgrađujte sebe svojom presvetom vjerom i molite se u Duhu Svetome!	ὁμοῖς δέ, ἀγαπητοί, ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς τῇ ἀγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει, ἐν πνεύματι ἀγίῳ προσευχόμενοι,
---	---	---	---	--	--

Š-B slijedi u potpunosti Š1. Š-CC donosi zanimljivu prijevodnu inačicu: umjesto “molite se u Duhu Svetome”, kako je prema izvorniku (ἐν πνεύματι ἀγίῳ προσευχόμενοι), ona ima: “molite se Duhu Svetome”. Ako se ne radi o korekatorskom propustu već o hotimičnoj intervenciji, ona bi mogla imati svoj razlog u pentekostalnoj ili karizmatičnoj provenijenciji samoga redaktora, što je moguće uzme li se u obzir ranija napomena o mogućem redaktoru ovog izdanja.⁹¹

Š-M mijenja “presvetu vjeru” u “najsvetiju vjeru”, dok Š-HBD mijenja “nazidajte se” u suvremenije i naglašenije “izgrađujte sebe”.

1,21

Držite sami sebe u ljubavi Božjoj i čekajte milost Gospodina našega Isusa Krista za život vječni!	Držite sami sebe u ljubavi Božjoj i čekajte milost Gospodina našega Isusa Krista za vječni život!	Držite sami sebe u ljubavi Božjoj i čekajte milost Gospodina našega Isusa Krista za vječni život!	Držite sami sebe u ljubavi Božjoj i čekajte milost Gospodina našega Isusa Krista za život vječni!	Čuvajte sami sebe u ljubavi Božjoj i čekajte milost Gospodina našega Isusa Krista za vječni život!	ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.
---	---	---	---	--	---

Š-B, Š-CC i Š-HBD mijenjaju inverzni oblik imenica-pridjev u pridjev-imenica (“vječni život”), a Š-HBD umjesto “držite sami sebe” donosi jasnije “čuvajte sami sebe”. Na tome mjestu bolje bi pristajao svršeni glagol⁹² jer u izvorniku stoji aoristi imperativ (τηρήσατε).

⁹¹ Usp. raniji spomen o mogućemu Arapovićevu uredništvu ovog izdanja.

⁹² D-F, uščuvajte se; RK, očuvajte se.

1,22

Upućujte one, koji još kolebaju! Druge otmite ognju i spasite ih!	Upućujte one, koji još kolebaju! Druge otmite ognju i spasite ih!	Upućujte one, koji još kolebaju! Druge otmite ognju i spasite ih!	Upućujte one, koji se još prepiru!	Budite milosrdni prema onima koji još oklijevaju!	καὶ οὐκ μὲν ἔλεάτε διακρινομένους,
--	--	--	------------------------------------	---	------------------------------------

Š-B i Š-CC doslovno slijede Š1. Š-M i Š-HBD unose promjene: drugi dio izvornoga Š1 retka prebacuju u 23. redak. Potonji raspored slijedi većina kritičkih izdanja grčkoga novozavjetnog teksta i svjetskih prijevoda, dok je izvorni Š1 raspored retka moguće npr. naći u Westcott/Hortovu izdanju grčkoga Novog zavjeta.⁹³ Premda Š1 razbija rečenicu u dva retka, on ipak slijedi zasnježenoj grupu rukopisa koja u recima 22. i 23. govori o tri vrste ljudi (jer neki rukopisi izostavljaju οὐκ δε na početku 23. retka, a ovu tradiciju slijedi npr. KJV prijevod). Međutim, daljnje rukopisne inačice u recima 22. i 23. utječu na odstupanja u prijevodima. Š-M umjesto “koji još kolebaju” donosi “koji se još prepiru”, dok Š-HBD umjesto “upućujte” ima “budite milosrdni”, a namjesto “koji još kolebaju” ima “koji još oklijevaju”. Hrvatski prijevodi to također različito prevode: “jedne, svadljivce, karajte” (D-F); “i milosrdni budite prema onima kolebljivima” (RK); “onima koji se kolebaju, smilujte se” (R6). Razlog jest u tome što je Š-HBD revizija prevela tekst u skladu s najzasvjedočenijom varijantom (ἐλεάτε), dok Š1 ili njegov (njemački) predložak vjerojatno ima u vidu ἐλέγχετε, što je inačica u A i C rukopisima.

1,23

Opet se drugima smilujte u strahu! A čuvajte se haljine, koja je okaljano od tijela!	Opet se drugima smilujte u strahu! A čuvajte se haljine, koja je okaljano od tijela!	Opet se drugima smilujte u strahu! A čuvajte se haljine, koja je okaljano od tijela!	Druge otmite ognju i spasite ih! Opet se drugima smilujte u strahu! A čuvajte se haljine, koja je okaljano od tijela!	Druge otimajte ognju i spašavajte ih! Trećima iskazujte milosrđe u strahu! Čuvajte se odjeće koja je tijelom okaljano!	οὐκ δὲ σφύζετε ἐκ πυρός ἀρπάζοντες, οὐκ δὲ ἔλεάτε ἐν φόβῳ μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.
--	--	--	---	--	--

⁹³ Kolacionirano digitalno izdanje (© 1998 BibleWorks, LLC), priredeno prema: Westcott and Hort GNT, 1881. Westcott-Hort Greek Text prepared by Maurice A. Robinson, Wake Forest, North Carolina, USA. Westcott-Hortovo izdanje u temelju je poznatog American Standard Version iz 1901.

Š-HBD ispravlja Š1 “nastavak” 22. retka, unoseći nesvršene glagole “otimajte” i “spašavajte”, što je ispravnije rješenje u ovom kontekstu, kako u odnosu na grčki izvornik, tako i na sam hrvatski jezični stil. U grčkome stoje imperativi, odnosno imperativ i particip prezenta (σώζετε .. ἀρπάζοντες), koje je moguće oba prevoditi imperativno, ili kombinirati s glagolskim prilogom sadašnjim.⁹⁴

Š-HBD, za razliku od ostalih revizija, mijenja i “opet se drugima smilujte u strahu” u: “trećima iskazujte milosrđe u strahu”, varirajući tekst οὐς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ u hrvatskom, poradi stilske raznolikosti.⁹⁵ Š-HBD ispravno mijenja u “iskazujte milosrđe” (grč. prezent imperativ, ἐλεᾶτε), što je bolje od “smilujte se”.⁹⁶

Premda Š-HBD jezično popravlja posljednji dio retka, unoseći pitkiju formulaciju rečenice, leksička promjena ”odjeća” namjesto “haljina” mogla bi biti sporna jer χιτῶν znači donju haljinu, onu koja dolazi odmah na tijelo, a tek se na nju stavljala gornja haljina ἱμάτιον, tj. odjeća u današnjem smislu riječi.⁹⁷ Nadalje, Š-HBD revizija ne popravlja (ako se ne radi o korektorskom propustu) i Š1 previd u neprevođenju grčkoga veznika και. To znatno mijenja smisao jer se u izvorniku nastoji istaći krajnji oprez pri ophođenju s grešnicima. Prijevod bi stoga trebao glasiti: “Čuvajte se čak odjeće koja je tijelom okaljano!” Izvorno Š1 rješenje, koje ima veznik “a” (“A čuvajte se...”) ne naglašava dovoljno taj kontrast te se noviji prijevod okreću jasnijim rješenjima.⁹⁸

1,24

A onome, koji vas može sačuvati od pada i [kod dolaska našega Gospodina Isusa Krista] postaviti vas neokaljane i u velikoj radosti pred slavu svoju:	A onome, koji vas može sačuvati od pada i [kod dolaska našega Gospodina Isusa Krista] postaviti vas neokaljane i u velikoj radosti pred svoju slavu:	A onome, koji vas može sačuvati od pada i [kod dolaska našega Gospodina Isusa Krista] postaviti vas neokaljane i u velikoj radosti pred svoju slavu:	A onome, koji vas može sačuvati od pada, i - kod dolaska našega Gospodina Isusa Krista - postaviti vas neokaljane i u velikoj radosti pred svoju slavu:	A onome koji vas može sačuvati od pada i postaviti vas neokaljanima i u velikoj radosti pred svoju slavu:	Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς ἀπταιστούς καὶ στηῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει,
--	--	--	---	---	--

Š1 donosi u uglatim zagradama inačicu,⁹⁹ koju Š-B i Š-CC prenose, a Š-M, misleći vjerojatno da se radi o rečeničnom umetku, izostavlja zagrade i tekst odjeljuje

⁹⁴ D-F, “spasavajte otimajući”; RK, “spašavajte otimajući”.

⁹⁵ D-F također ima “trećima”, RK “ostalima”, a R6 “drugima”.

⁹⁶ D-F, R6 “smilujte se”; RK “milosrdni budite”.

⁹⁷ Usp. Mt 5,40; Iv 19,23; i dr.

⁹⁸ D-F, “mrzeći i haljinu puti okaljano”; RK, “mrzeći čak i haljinu tijelom okaljano”; R6, “mrzite čak haljinu okaljano njihovim tijelom”.

crticama, prikazujući ga tako sastavnim dijelom biblijskog teksta. Š-HBD opravdano izostavlja tu inačicu.

1,25

Njemu, jedinome Bogu, Spasitelju našem, po Isusu Kristu, Gospodinu našem, čast i slava, vlast i moć prije svakog vremena i sad i u sve vijeke! Amen.	Njemu, jedinome Bogu, Spasitelju našem, po Isusu Kristu, našem Gospodinu, čast i slava, vlast i moć prije svakog vremena i sad i u sve vijeke! Amen.	Njemu, jedinome Bogu, Spasitelju našem, po Isusu Kristu, našem Gospodinu, čast i slava, vlast i moć prije svakog vremena i sad i u sve vijeke! Amen.	Njemu, jedinome mudrom Bogu, Spasitelju našem, po Isusu Kristu, Gospodinu našem, čast i slava, vlast i moć prije svakog vremena i sad i u sve vijeke! Amen.	Njemu, jedinome Bogu, Spasitelju našem, po Isusu Kristu, našem Gospodinu, slava, veličanstvo, vlast i moć prije svakog vijeka i sad i u sve vijeke! Amen.	μόνω θεῷ σωτηρι ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν δόξα μεγαλωσύνη κράτος καὶ ἐξουσία πρὸ παντός τοῦ αἰῶνος καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.
--	--	--	---	---	---

Sve revizije slijede Š1 početak, navodeći “Njemu, jedinome Bogu”, premda “Njemu” ne postoji u izvorniku, ali dodano je u prijevodu poradi pojašnjenja. Š-B i Š-CC napuštaju inverziju “Gospodinu našem”, slijedeći u ostalome Š1. Š-M ispred “Bogu” dodaje “mudrom”, ugledajući se na tekstualnu tradiciju koju donosi TR (σοφῷ Θεῷ), a koju ima i KJV prijevod kojim se Martinjak služio.

Š-HBD donekle preformulira završni dio retka, te ima (redom): “slava, veličanstvo, vlast i moć” – što je vjernije redoslijedu grčkog predložka (δόξα μεγαλωσύνη κράτος καὶ ἐξουσία). Š-HBD ne varira “vremena” i “vijeka”, već αἰών na svim mjestima prevodi s “vijek”.

Što se tiče bilježaka ispod glavnoga teksta, njihov opseg varira po pojedinoj reviziji. Š-1 izvorno donosi opširne bilješke uz retke 5-7, 8, 9-13, 14, 18-25. Š-B skraćuje bilješke i veže ih uz retke 4, 8, 9, 13, 19 i 22. Š-CC prenosi Š-B bilješke, a Š-M iste potpuno izbacuje. Š-HBD revizija donosi bilješke samo uz 8. i 9. redak.

⁹⁹ Ova inačica ne navodi se u grčkim rukopisima, već među inačicama u Vulgati, “in aduentum domini nostri iesu christi” (Biblia Sacra Vulgata. Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1994, str. 1881), kao i u starijih prijevoda koji doslovno slijede Vulgatu (npr., američko izdanje The Douay-Rheims Biblije iz 1899, koje donosi (C 1998 BibleWorks, LLC): “...in the coming of our Lord Jesus Christ”.

5. Zaključci analize

Š-CC i Š-HBD revizije imaju pred sobom i madridsko izdanje Šarićeva Svetog pisma, koje je njihov osnovni predložak. Š-M revizija ne pozna madridsko izdanje, već izravno intervenira u prvotni Š-1 tekst.

Madridsko izdanje (Š-B revizija) prepravljala je Š-1 predložak samo u jezičnom smislu, mijenjajući sintaktički poredak imenica-pridjev u pridjev-imenica, uz jednu leksičku promjenu (“sanjači” u “sanjari”), te uz dodavanje pomoćnog glagola u 4. retku (“bezbožni” - “bezbožni su”).

Salcburško izdanje (Š-CC revizija) uglavnom doslovno slijedi Š-B reviziju. U r. 3 dodaje pridjevski navezak “u”, dok u r. 9 mijenja “Mihael” u “Mihovil”. Karakterističnu promjenu, koja možda odaje denominacijsku boju redaktora, ima jedino u r. 20 gdje umjesto “molite se u Duhu Svetome”, ima “molite se Duhu Svetome”.

Martinjakova revizija (Š-M) uglavnom slijedi Š-1 predložak, na nekim mjestima popravlja tekst, ali ga ponegdje i znatno kvari. U r. 9 ispravno popravlja “arkanděl” u “arkandeo”, a u r. 15 “proti njemu” mijenja u suvremenije “protiv njega”. U r. 22-23 ispravno preraspoređuje tekst unutar redaka. Nekoliko je promjena i neutralne naravi (“pogane” - “onečišćuje”; “kazaše” - “rekoše”, “kolebaju” - “prepiru”, “presvetu” - “najsvetiju”), dok su neke pogreške očite. S jezične strane, neispravno je u r. 16 mijenjati “poradi” u “zbog”, a u r. 10 nije dobro obavljena promjena mjesta zareza u rečenici. S egzegetske strane pogrešno je bilo u r. 24 unositi dotadašnju inačicu iz Vulgate u glavni tekst, kao i u r. 25 unositi dodatak iz TR, σοφῶ jer ne pripada tekstualnoj tradiciji Šarićeva predloška. Takav postupak je i nadalje nedosljedan, jer ostale važnije inačice iz TR nisu evidentirane (1,3 ἡμῶν se ne nalazi u TR; u 1,12 TR ima ὑμῶν poslije συνευωχούμενοι; u 1,19 TR ima ἐαυτούς poslije ἀποδιορίζοντες; u 1,23 TR veže ἐν φόβῳ uza “spasite”, a ne uza “smilujte” kako Š-M ima; u 1,25 διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ne nalazi se u TR).

Revizija Hrvatskoga biblijskog društva (Š-HBD) obilježena je relativno najvećim zahvaćenjem u jezik i sadržaj prijevoda. Dok su dotadašnje prepravke uglavnom ograničene na pojedine izolirane detalje, Š-HBD odaje reviziju u punom smislu riječi, te se ona doista može nazivati “1. popravljenim izdanjem”. Glavna su obilježja Š-HBD revizije:

1. jezično posuvremenjivanje teksta, sa sintaktičke i leksičke strane, te dodavanje podnaslova unutar poglavlja,
2. popravljavanje prericanja grčkih gramatičkih kategorija u gramatički preciznije hrvatske ekvivalente,
3. unošenje leksičkih promjena i reda riječi koji bliže preriču izvorne grčke izraze i sintaksu,

4. ispravljanje pogrešnog rasporeda redaka (22-23) u Š-1 i Š-B predlošku,
5. ispuštanje nedovoljno zasvjedočenih inačica u tekstu predloška,
6. nastojanje za slijeđenjem prihvatljivih Šarićevih rješenja, čak i u slučajevima kada u hrvatskome postoje pitkiji izrazi,
7. neunošenje promjena u egzegetski sporna mjesta ako Šarićevo rješenje slijedi jedan od dotad prihvaćenih pristupa,
8. bitno smanjenje opsega bilješki ispod teksta.

Zbog opsega redaktorskih zahvata, te vjerojatno nedostatka vremena za detaljnu provjeru redigiranog prijevoda, u Š-HBD reviziji Judine poslanice došlo je i do nekih propusta, poimence:

1. osim nekoliko izuzetaka, uglavnom nije provedeno ujednačavanje terminologije sa srodnim sadržajem u 2. Petrovoj poslanici,
2. ponegdje je prisutna nedosljednost pri mijenjaju glagolskih vremena, a s obzirom na nakanu posuvremenjivanja teksta (npr, unošenje imperfekta u r. 18) ili točnijeg prericanja grčkog izraza (r. 21),
3. izostavljanja nekih riječi (r. 8, "huliti") i dijelova u sintaktičkoj strukturi rečenice, koji otežavaju razumijevanje (r. 7),
4. nepreciznosti u prijenosu smisla izvornika (r. 14, "sedmi Adamov potomak"; r. 18, "tisućama"; r. 23 "odjeća"; r. 23, neprevođenje veznika και),
5. na jednom mjestu postoji odstupanje u odnosu na predložak grčkoga kritičkog N/A teksta (r. 15).

Unatoč ovim nedostacima, Š-HBD revizija može se smatrati prihvatljivom novosti u hrvatskom biblijskom prevodilaštvu.

Summary *On the occasion of the release of the new revision of Archbishop Ivan Šarić's Bible translation, in this paper the author analyses all former revisions of that translation, comparing them with this newest revision published by Croatian Bible Society. After introductory notes, the first chapter analyses points of contact between Šarić's Bible translation and preferred Protestant translational choices. In the second chapter all previous revisions of various Croatian translations of the Bible are described. The third chapter outlines, from the historical and translation-methodological aspects, all revisions of the Šarić's Bible translation: from that by Luka Brajnović (Madrid, 1959./60.), to those produced by "Caritas Croata" (Salzburg, 1966. – 1969.) and Đuro Martinjak (1998.), up to the most recent revision, prepared by Croatian Bible Society (2006.). In the fourth chapter, the author analyses and compares various details in all revisions in relation to the original Šarić's translation of the Epistle of Jude (1942.). Šarić's original translation and all other revisions are placed parallel to the Greek critical text of the New Testament, with the author's com-*

ments below each verse. The fifth chapter presents conclusions from the previous chapter. It is shown that the most recent revision by Croatian Bible Society, in spite of some imperfections, can be considered as the first thorough revision of Šarić's Bible translation – as all previous revisions have introduced only minor corrections which were also of limited scope.